

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till revidering av lagstiftningen om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås en revidering av 1 kap. strafflagen, som reglerar tillämpningsområdet för finsk straffrätt. Förslaget innebär att tillämpningsområdet i någon mån inskränks, varvid lagstiftningen bättre motsvarar folkrättens krav. Det kommer oftare än enligt gällande lag att förutsättas att en gärning är straffbar både enligt finsk lag och enligt lagen på gärningsorten. Dessutom föreslås preciseringar av stadgandena.

Enligt förslaget skall finsk straffrätt tillämpas på alla brott som begås i Finland. Av sådana brott som begås utanför Finlands gränser tillämpas finsk lag med vissa begränsningar på brott som har begåtts ombord på ett finsk fartyg eller luftfartyg, på allvarliga brott som riktats mot Finland samt på tjänste- och militärbrott. På brott som begåtts i en främmande stat mot en finsk medborgare tillämpas finsk lag, om det på gärningen enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader och den är straffbar även på gärningsorten. På brott som finska medborgare begår utomlands tillämpas enligt

förslaget finsk lag, om gärningen är straffbar också enligt lagstiftningen på gärningsorten. Under samma förutsättningar kan på en främmande stats begäran finsk lag tillämpas även på andra utomlands begångna brott, på vilka enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader. Oberoende av lagen på gärningsorten kan finsk lagstiftning enligt förslaget tillämpas på sådana internationella brott om vilka så bestämts i en internationell konvention.

I regel förutsätter åtal i Finland för ett utomlands begånget brott fortsättningsvis ett åtalsförordnande av justitiekanslern. En utländsk dom som vunnit laga kraft kommer oftare än för närvarande att utgöra ett hinder för behandling av samma sak i Finland.

En ändring av teknisk natur föreslås i lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	6
2.1. Lagstiftning	6
2.2. Utländsk lagstiftning	7
2.2.1. De nordiska länderna	7
2.2.2. Tyskland	10
2.2.3. Österrike	10
2.2.4. Frankrike	10
2.2.5. England	11
2.3. Bedömning av nuläget	11
3. De viktigaste förslagen	12
4. Propositionens verkningar	14
5. Beredningen av propositionen	14
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	14
6.1. Samband med totalrevideringen av strafflagen	14
6.2. Samband med annan lagstiftning	14
DETALJMOTIVERING	15
1. Lagförslagen	15
1.1. 1 kap. strafflagen	15
1 §. Brott som har begåtts i Finland	15
2 §. Brott som har anknytning till finskt fartyg	16
3 §. Brott som riktar sig mot Finland	18
4 §. Tjänstebrott och militära brott	19
5 §. Brott som riktar sig mot finsk medborgare	20
6 §. Brott som har begåtts av finsk medborgare	20
7 §. Internationella brott	21
8 §. Annat brott som har begåtts utomlands	22
9 §. Juridiska personers straffansvar	23
10 §. Gärningsorten	24
11 §. Kravet på dubbel straffbarhet	25
12 §. Justitiekanslerns åtalsförordnande	26
13 §. Utländsk dom	28
14 §. Hänvisningsstadgande	29
15 §. För Finland förpliktande internationella överenskommelser och folkrättslig praxis	29
1.2. Lag om ändring av 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan	31
2. Närmare stadganden och bestämmelser	32
3. Ikraftträdande	32

4. Lagstiftningsordning	32
LAGFÖRSLAGEN	33
1. Lag om ändring av strafflagen	33
2. Lag om ändring av 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan	36
BILAGOR	37
1. Paralleltexter	37
1. Lag om ändring av strafflagen	37
2. Lag om ändring av 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan	44
2. Utkast till förordning om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen	45

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Straffrätten är ett rättsområde med nationell utgångspunkt. När bestraffningsrätten utövas av staten, är det naturligt att denna rätt i första hand tillkommer den stat där brottet har begåtts. Brottet kränker främst den rättsordning som gäller på gärningsorten.

Kriminaliteten respekterar emellertid inte statsgränserna. Sålunda kan t.ex. en finsk medborgare göra sig skyldig till ett brott utomlands och återvända till Finland innan saken behandlas, varvid Finland måste välja mellan att antingen döma gärningsmannen enligt finsk lag eller lämna ut en egen medborgare till utlandet. Även ett brott som en utlänning har begått utomlands kan i vissa fall vara sådant att Finland har grundad anledning att yrka straff åt gärningsmannen enligt finsk lag.

De folkrättsliga normerna begränsar staternas möjligheter att tillämpa sina egna strafflagar på brott som har begåtts utomlands. Folkrättens historiska utgångspunkt är att varje stat är suverän inom sitt eget territorium. Utgångspunkten är således att det är förbjudet för en stat att blanda sig i sådant som sker inom en annan stats territorium. Att döma någon för ett brott som han har begått i ett annat land har även kunnat betraktas som inblandning i gärningsstatens interna angelägenheter, vilket strider mot folkrättens normer.

De begränsningar som haft sin grund i suveränitetsprincipen har inom folkrätten småningom lindrats till förmån för internationell solidaritet. Bekämpningen av brottslighet och strävan att ställa alla gärningsmän till svars för sina handlingar ligger i princip i alla staters intresse. Staterna samarbetar t.ex. genom att ge internationell rätts hjälp eller utlämna brottslingar för att dömas i en annan stat. I många fall godtar numera folkrätten att nationell lagstiftning tillämpas på brott som begåtts utomlands. Vissa internationella konventioner förutsätter rentav att de brott som konventionen avser skall vara straffbara även då de har begåtts utomlands.

De normer som reglerar finsk straffrätts internationella tillämpningsområde är inte folkrättsliga, utan intern finsk lagstiftning. Då de uppgörs måste dock folkrätten beak-

tas. Alla stater har friheten att utforma sin straffrätts tillämpningsområde med sina egna kriminalpolitiska utgångspunkter. Denna rätt begränsas dels av risken för att kränka en annan stats suveränitet, dels av sådana internationella konventioner enligt vilka konventionsstaterna är skyldiga att se till att deras straffrätt vid behov kan utnyttjas för att döma ut straff för sådana internationella brott som avses i konventionerna. Då de normer som ingår i denna proposition skapas, är det därför nödvändigt att se till att Finland inte utsträcker tillämpningsområdet för sin egen straffrätt längre än vad folkrätten tillåter, men inte heller inskränker den så att den strider mot konventioner som är bindande för Finland.

För att finsk straffrätt skall kunna tillämpas på ett brott, skall det ha en av folkrätten godkänd anknytning till Finland. Finlands straffrättsliga stadganden kan inte tillämpas på varje gärning som uppfyller ett enskilt stadgandes tillämpningsförutsättningar. De normer som fastställer den territoriella tillämpningen anger den förenande länken mellan brottet och den stat som utövar domsmakt, och på basis av vilken gärningsmannen kan straffas i denna stat.

Stadgandena om straffrättens tillämpningsområde baserar sig på anknytningen mellan ett brott och domstolsstaten, dvs. på principerna om tillämpningsområdet. I den juridiska litteraturen i Finland har tidigare fyra principer förts fram, dvs. territorial-, medborgarskaps-, skydds- och universalitetsprincipen. Numera indelas anknytningspunkterna ofta enligt sju principer på följande sätt.

Utgångspunkten för de straffrättsliga stadgandenas territoriella tillämpning är *territorialprincipen*. Enligt denna princip har den stat inom vars territorium ett brott har begåtts rätt att besluta om de straffrättsliga påföljderna för brottet. Staten har med stöd av sin folkrättsliga suveränitet och jämställdheten staterna emellan förstahands domsmakt då det gäller brott som begås inom dess territorium. Anknytningen mellan staten och brottet är gärningsorten.

Territorialprincipen är den norm för tillämpningsområdet som vunnit mest internationellt gehör. I t.ex. alla nordiska ländernas strafflagar ingår ett stadgande om detta. Den

behörighetsnorm som territorialprincipen ger uttryck för är även kriminalpolitiskt motive-rad. De materiella och immateriella skador som brottet orsakar är i allmänhet mest kännbara på gärningsorten. Brotts vars följder uppenbaras inom en annan stats territorium än den där brottet begicks är exceptionella. Med stöd av territorialprincipen kan en stat inom sitt eget område försöka upprätthålla ordningen i samhället och trygga de intres-sen som enligt strafflagen skall åtnjuta skydd.

Flaggprincipen ansågs tidigare utgöra en del av territorialprincipen. De enskilda sta-terna har av hävd ansetts ha jurisdiktion i fråga om de brott som förövats ombord på fartyg som seglar under dess flagg. Senare har samma princip utsträckts till att gälla även luftfartyg som intagits i en stats luft-fartygsregister. Ett fartygs eller luftfartygs hemstats jurisdiktion i fråga om brott som begåtts ombord på fartyget har ofta motive-rats med upprätthållandet av ordningen. Principen är mycket omfattande eftersom registerstatens jurisdiktion har kunnat ut-sträckas till brott som begåtts ombord på ett fartyg eller luftfartyg oberoende av var far-tyget eller luftfartyget befunnit sig vid gär-nings tidpunkten, av gärningsmannen eller brottsobjektet. Anknätningsgrunden är i de-ta fall att det fartyg eller luftfartyg ombord på vilket ett brott har begåtts är registrerat i domstolsstaten. Enligt internationella sjörätt-skonventioner är det i allmänhet endast flaggstaten som har jurisdiktion över ett far-tyg som seglar på öppna havet.

Realprincipen bygger på statens rätt att skydda sig mot brott som riktar sig mot själva staten eller dess intressen. Med stöd av denna princip kan staterna utsträcka sina straffnormer till att omfatta även brott som begåtts utanför dess territorium. Realprin-cipen har en rätt omfattande utsträckning, och dess tillämpning förutsätter i allmänhet inte att gärningen skall vara straffbar också enligt lagen på gärningsorten. Trots sin om-fattning har realprincipen blivit internatio-nellt erkänd och intagits i många länders lagstiftning. Realprincipen tillämpas på brott som allvarligt äventyrar statens interna eller externa säkerhet eller andra viktiga rättighe-ter och intressen.

Motiveringen till att utsträcka straffstad-gandena även till tjänste- och militära brott som begåtts utomlands har varit att de riktar sig direkt mot staten. Även på dessa brott

kan sålunda realprincipen bli tillämplig.

Den passiva personalitetsprincipen ligger till grund för bestraffning av utomlands för-övade brott som riktar sig mot ett sådant enskilt intresse som domstolsstaten kan kun-na förutsättas skydda. Anknätningsgrunden är alltså härvid att brottsobjektet är en med-borgare i domstolsstaten, en i domstolsstaten varaktigt bosatt utlänning eller juridisk per-son som har hemort i denna stat.

Den aktiva personalitetsprincipen gick tidigare under benämningen medborgarskap-sprincipen. Enligt denna princip lyder med-borgarna under sitt eget lands lagstiftning även då de vistas utomlands. Medborgarskap har betraktats som en mycket stark anknä-tningsgrund mellan gärningsmannen och domstolsstaten. Principen motiverades tidi-gare med medborgarnas hörsamhetsplikt gentemot sitt hemlands lagstiftning. Numera är den viktigaste grunden för denna princip att staterna sällan utlämnar sin egna medbor-gare till en annan stat för att lagföras där. Om den som begått ett brott utomlands åter-vänder till sitt hemland, skulle han undkom-ma den straffrättsliga påföljden om inte hemstatens domstol vore behörig att behand-la brott som begåtts utomlands.

Många stater har utvidgat sina straffrätt-sliga stadgandens territoriella tillämpnings-område till att omfatta även brott som be-gåtts av utlänningar som är varaktigt bosatta i landet. Medborgarskap är således inte län-gre den enda grunden för tillämpning av den aktiva personalitetsprincipen. Det att i landet fast bosatta utlänningar jämställs med de egna medborgarna kan motiveras med att utlämning av brottslingar ur vardera gruppen skall bedömas på enahanda grunder.

Universalitetsprincipen innebär att en stat kan utsträcka sin domsmakt till vissa brott oberoende av gärningsort, gärningsman eller lagstiftningen på gärningsorten. Det har an-setts att det finns vissa sådana allvarliga brott i fråga om vilka domstolarnas doms-makt baserar sig direkt på internationell sed-vanerätt, även om det inte råder fullständig enighet om vilka internationella brott denna sedvänja erkänner. I vissa internationella konventioner har avtalsparterna förbundit sig att utdöma straff för i konventionen definie-rade gärningar, oberoende av gärningsorten. Det kan inte alltid med säkerhet fastställas om en internationell konvention förutsätter tillämpning av universalitetsprincipen.

Vissa konventioner förpliktar konven-

tionsstaterna att utdöma straff för brottet, om inte gärningsmannen utlämnas för att lagföras i en annan stat. I dessa fall kan man tala om en viss typ av internationell rättshjälp. Dessa fall hänförs nuförtiden i allmänhet inte längre till området för universalitetsprincipen, utan i stället används benämningen *principen om ställföreträdande straffrätts-skipning*. I dessa fall finns ingen annan anknytningsgrund mellan brottet och domstolsstaten än gärningsmannens vistelse i domstolsstaten.

Vid tillämpningen av särskilt den aktiva och den passiva personalitetsprincipen kan komplicerade situationer uppstå då en gärning som är straffbar enligt finsk lag inte alltid är straffbar på gärningsorten och tvärtom. Det har därför ofta i dessa fall krävts att gärningen skall vara straffbar både enligt lagen på gärningsorten och i domstolsstaten. Detta krav på *dubbel straffbarhet* behandlas närmare nedan.

En stat kan enligt folkrätten utvidga straffrättens territoriella tillämpning utanför sitt eget territorium, om det mellan brottet och staten finns en sådan anknytningsgrund som motsvarar de ovan relaterade principerna. Å andra sidan försöker man genom internationellt samarbete uppnå att ingen skall kunna undgå straffrättsligt ansvar genom att resa från ett land till ett annat efter att ha förövat ett brott. Detta mål kan förverkligas så att varje stat själv antingen bestraffar gärningsmännen för brott som begåtts utomlands eller utlämnar gärningsmannen för att lagföras i ett annat land. Stadgandena om straffrättens territoriella tillämpning och utlämning för brott måste därför vara rätt avvägda mot varandra. Om tillämpningsstadgandena är mycket snäva i territoriellt hänseende, bör utlämningsstadgandena i stället vara desto vidare och i många fall möjliggöra utlämning av gärningsmän.

För utlämning av brottslingar ställs dock mycket långt gående begränsningar. Utlämnning kan t.ex. sällan komma i fråga då den som utlämnningen gäller är medborgare i den utlämnande staten. Även brottets art begränsar utlämningsmöjligheten, liksom även det att behandlingen av den utlämnade i det land som bett om utlämning inte uppfyller humanitära krav eller att utlämningen annars vore oskäligen.

Straffstadgandena kan vara territoriellt begränsade också av andra orsaker än sådana som hänger samman med straffrättens

tillämpningsområde. Utgångspunkten är dock alltid en obegränsad territoriell tillämpning av de straffrättsliga stadgandena, vilket innebär att finsk strafflag i allmänhet gäller brott som begåtts varsomhelst. Vissa straffstadganden utgör emellertid undantag från denna regel. En utländsk tjänsteman kan t.ex. inte bestraffas enligt finsk lag för ett tjänstebrott, eftersom stadgandena i 40 kap. strafflagen skall anses gälla endast finländska tjänstemän. Av landsförräderistadgandena framgår likaså att brottet förutsätts riktas sig mot Finland och inte mot någon annan stat, varvid landsförräderi mot en annan stat inte är straffbart enligt finsk lag. Ett stadgande kan vara territoriellt begränsat endast i sådana fall, där begränsningen framgår direkt av stadgandet eller man vid tolkning av stadgandet kommer fram till detta resultat. Dessa territoriella begränsningar inverkar inte på fastställandet av tillämpningsområdet i fråga om andra brott, och de berörs inte heller i denna proposition.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning

Stadgandena om straffrättens territoriella tillämpningsområde ingår i 1 kap. strafflagen. Kapitlet ändrades redan innan lagen trädde i kraft. Redan de stadganden som gavs 1894 möjliggjorde bestraffning i vissa fall av brott som begåtts utanför Finland. År 1963 reviderades 1 kap. strafflagen i grunden och den territoriella tillämpningen utvidgades väsentligt. Även därefter har vissa paragrafer i kapitlet ändrats.

I 1 kap. 1 § strafflagen stadgas om territorialprincipen. Enligt denna paragraf skall den som begått brott i Finland dömas enligt finsk lag.

I 2 § stadgas att brott som begås av finska medborgare och i Finland varaktigt bosatta utlänningar skall dömas enligt finsk lag.

I 3 § stadgas om brott som utlänningar begått utanför Finland. Dessa brott kan ha mycket varierande anknytningar till Finland, vilket gör att stadgandet är rätt svårbegripligt. I 1 mom. stadgas i enlighet med flaggprincipen att för brott som begåtts ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg döms enligt finsk lag. För det andra ingår i momentet ett stadgande som bygger på skyddsprincipen och enligt vilket för brott som riktar

sig mot Finland, finsk medborgare, finsk sammanslutning, inrättning eller stiftelse eller i Finland varaktigt bosatt utlänning skall dömas enligt finsk lag. För det tredje utsträcker momentet finska domstolars jurisdiktion till brott som har begåtts på en annan stats territorium, förutsatt att kravet på dubbel straffbarhet uppfylls. Gärningen, gärningsmannen eller gärningsobjektet behöver inte ha någon särskild anknytning till Finland. För att domsmakt skall kunna utövas förutsätts det inte att den främmande staten gjort en framställning om detta. Slutligen stadgas i momentet att för brott som begåtts inom ett område där ingen stats lag gäller kan dömas till straff i Finland.

Enligt 2 mom. kan universalitetsprincipen tillämpas på följande brott: krigföringsbrott, grovt krigföringsbrott, kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden, grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden, folkmord, förberedelse till folkmord, koppleri, tortyr, sk. vit slavhandel, tagande av gisslan, kapning av fartyg, trafiksabotage eller grovt sabotage som riktar sig mot flygtrafik eller internationell handelssjöfart, penningförfalskningsbrott, förberedelse för penningförfalskning och användning av falska pengar.

Det är inte alltid klart i vilken stat brottet skall anses begånget. I 4 § definieras därför gärningsorten. Ett brott anses begånget såväl där den brottsliga handlingen företogs som där följden av brottet inträffade. Om brottet stannat vid försök anses som gärningsort förutom den ort där gärningen företogs även den ort, där följden av det fullbordade brottet enligt en objektiv bedömning skulle ha inträffat.

I 5—8 §§ stadgas om justitiekanslerns åtalsförordnande. I regel krävs inget åtalsförordnande när brottet har begåtts i Finland. Ett åtalsförordnande är däremot nödvändigt när brottet begåtts ombord på ett utländskt fartyg som befinner sig på finskt territorialhav, eller ombord på ett utländskt luftfartyg som befinner sig ovanför finskt territorium och brottet inte riktat sig mot Finland, finsk medborgare, finsk sammanslutning, inrättning eller stiftelse.

För att ett utomlands begånget brott skall kunna behandlas vid en finsk domstol förutsätts i regel enligt 1 kap. 6 § strafflagen ett åtalsförordnande av justitiekanslern. Något förordnande behövs emellertid inte när brottet har begåtts ombord på ett finskt fartyg

eller luftfartyg och gärningsmannen hör till fartygets eller luftfartygets besättning eller är passagerare eller annars följer med på resan. Åtalsförordnande behövs inte heller för brott som begåtts av en finsk medborgare och som riktat sig mot Finland, en finsk medborgare eller en finsk sammanslutning, inrättning eller stiftelse. För det tredje behövs åtalsförordnande inte heller för brott som begåtts i ett annat nordiskt land, förutsatt att kravet på dubbel straffbarhet uppfylls och en behörig myndighet på gärningsorten framställt om att åtal skall väckas.

Enligt 3 mom. behövs justitiekanslerns åtalsförordnande inte för ett sådant utomlands begånget brott som skall handläggas i enlighet med militära rättegångslagen (326/83).

Väckande av åtal för ett brott för vilket ett utomlands ådömt straff har verkställts helt eller delvis förutsätter enligt 7 § 1 mom. justitiekanslerns åtalsförordnande. Om åtal väcks och den åtalade döms till straff, förutsätter stadgandet att domstolen enligt prövning avräknar det utomlands verkställda straffet.

Enligt 2 mom. är justitiekanslerns åtalsförordnande en förutsättning för behandling av ett brott för vilket en domstol i ett annat nordiskt land givit en dom, oaktat straffverkställigheten ännu inte påbörjats.

Enligt 8 § tillämpas stadgandena i 5—7 §§ inte om det är republikens president eller riksdagen som skall fatta beslut om väckande av åtal.

I 9 § 1 mom. hänvisas till folkrättens normer om straffrättslig immunitet. I 2 mom. nämns att staterna sinsemellan kan avtala om undantag från tillämpningsstadgandena i 1 kap. I 10 § hänvisas till lagarna om utlämning för brott.

2.2. Utländsk lagstiftning

2.2.1. De nordiska länderna

Sverige

De svenska stadgandena om tillämpningsområdet ingår i 2 kap. brottsbalken. Enligt territorialprincipen döms den som begått ett brott i Sverige efter svensk lag. Svensk lag tillämpas likaså om det är ovisst var brottet har förövats, men det finns skäl att anta att det är begånget i Sverige.

För ett brott som har begåtts utomlands

döms till straff efter svensk lag, om gärningsmannen är svensk medborgare eller om han har hemvist i Sverige. Stadgandet omfattar även utlänningar som efter brottet blivit svenska medborgare eller bosatt sig där samt på andra medborgare i nordiska länder som vistas i Sverige. Vidare tillämpas svensk lag på utomlands begångna brott, om den utländske gärningsmannen påträffas i Sverige och om för brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader. För att straff i dessa fall skall kunna utdömas krävs det att gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten. För gärningen får inte utdömas ett straff som är strängare än det straff som stadgas i lagen på gärningsorten. Om gärningen har begåtts på ett område som inte tillhör någon stat, krävs det att det straff som kan följa enligt svensk lag är strängare än böter.

Flaggprincipen är obegränsad i Sverige så till vida att på ett brott som begåtts ombord på ett svenskt fartyg eller luftfartyg alltid kan tillämpas svensk lag oberoende av var fartyget var beläget vid gärningstidpunkten och oberoende av gärningsmannen. Dessutom utsträcker sig Sveriges lag alltid till brott som fartygets befälhavare eller en medlem av besättningen har gjort sig skyldig till i tjänsten.

Sveriges lag känner även till realprincipen. Svensk lag tillämpas på ett brott som riktat sig mot Sverige, en svensk kommun eller ett annat offentligt samfund eller en offentlig inrättning. Även gärningar som begåtts av krigsmän faller inom tillämpningsområdet för svensk lag. Tillämpningen av denna princip förutsätter inte dubbel straffbarhet.

Den passiva personalitetsprincipen begränsar sig enligt svensk lag till fall där gärningen begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat. Med stöd av den principen kan svensk lag tillämpas på brott som förövats mot svensk medborgare, svensk sammanslutning eller enskild inrättning eller mot utlänning med hemvist i Sverige.

Universalitetsprincipen tillämpas i Sverige för det första på vissa brott som uttryckligen nämns i lagen. Sådana brott är kapning av fartyg eller luftfartyg, sjö- eller luftfarts-sabotage, flygplatssabotage, försök till ovan nämnda brott samt folkrättsbrott, dvs. allvarliga brott mot den internationella humanitära rätten i väpnade konflikter. I Sverige utsträcker sig universalitetsprincipen även till

andra brott, eftersom det för ett utomlands begånget brott kan dömas till straff enligt svensk lag om det lindrigaste straffet enligt svensk lag är fängelse i minst fyra år. Gärningen behöver sålunda inte i detta fall vara straffbar enligt lagen på gärningsorten.

Med stöd av den europeiska konventionen om överförande av lagföring i brottmål har Sverige omfattat principen om ställföreträdande straffrättskipning. Enligt denna princip döms under vissa förutsättningar, och på begäran av gärningsstaten, i Sverige till straff för utomlands begångna brott. I dylika fall krävs det naturligtvis att gärningen är straffbar även enligt lagen på gärningsorten.

I svensk lag ingår även stadganden om väckande av åtal för utomlands begångna brott.

Norge

I Norges gällande lag ingår stadgandena om straffrättsens tillämpningsområde i 12—14 §§ strafflagen. Även Norge utgår från territorialprincipen, dvs. för brott som begås i Norge döms till straff enligt norsk lag. I stadgandet ingår även närmare bestämmelser om gränserna för norskt territorium.

Flaggprincipen ges i Norge en mera begränsad tillämpning än i Sverige. Norsk lag tillämpas alltid på brott ombord på norska fartyg eller luftfartyg som begåtts inom områden där ingen stats lag gäller. På brott som begåtts ombord på ett norskt fartyg eller luftfartyg inom en annan stats territorium tillämpas norsk lag, om gärningsmannen är medlem av besättningen eller någon som har medföljt fartyget.

Norges strafflag känner även till den aktiva personalitetsprincipen. En norsk medborgare och en i Norge bosatt utlänning döms oberoende av lagen på gärningsorten enligt norsk lag för brott som uttryckligen har uppräknats i lagens 12 § 1 mom. 3 a-punkt. Dessutom kan en sådan person dömas för ett brott som riktar sig mot Norge eller en norsk myndighet eller som också är straffbar enligt lagen på gärningsorten.

Andra anknytningsprinciper har inte i norsk lag rent tekniskt särskilts från varandra. Brott som begåtts utomlands av utlänningar regleras i 12 § 1 mom. 4 punkten. Enligt detta lagrum tillämpas norsk strafflag på de gärningar som uppräknas i lagrummet oberoende av lagen på gärningsorten. För

brott i kategorin förbrytelser kan till straff dessutom dömas om gärningen är straffbar på gärningsorten och gärningsmannen befinner sig i Norge. — Det kan konstateras att norsk strafflag inte kan tillämpas med stöd av den passiva personaltetsprincipen.

Även i Norge finns särskilda stadganden om väckande av åtal i samband med brott som har begåtts utomlands.

I Norge publicerades år 1984 ett betänkande rörande tillämpningsområdet (Strafflovgivningens ständige virkesområde, NOU 1984:31), vars förslag har vidareutvecklats i 1991-års förslag till revidering av den allmänna delen av Norges strafflag (Ny straffelov — alminnelige bestemmelser, NOU 1992:23). Enligt förslaget bibehålls territorialprincipen i huvudsak, liksom också flaggprincipen. Den aktiva personaltetsprincipen skall enligt förslaget gälla även medborgare i andra nordiska länder och i dem bosatta utlänningar. Lagen kan enligt denna princip tillämpas om 1) brottet är straffbart även enligt lagen på gärningsorten, 2) brottet förövats mot Norge eller norsk myndighet eller 3) brottet har förövats på ett område där ingen stats lag gäller och på brottet kan följa strängare straff än böter. För brottet kan inte dömas till strängare straff än det strängaste straffet för motsvarande brott på gärningsorten.

För brott som en utlänning har begått utomlands kan enligt förslaget dömas till straff i Norge under två förutsättningar: gärningsmannen vistas i Norge och för brottet kan följa fängelse i mer än ett år. Ytterligare krävs det att gärningen är straffbar också enligt gärningsortens lag utom ifall den riktar sig mot Norge eller en norsk myndighet. I lagen föreslås dessutom ett stadgande enligt vilket gärningsmannen kan dömas enligt norsk lag för ett brott för vilket Norge enligt folkrätten är skyldig att döma.

I förslaget ingår även stadganden om gärningsorten, väckande av åtal, avräkning för utomlands utstått straff samt folkrättsliga begränsningar.

Danmark och Island

I Danmark är stadgandena om tillämpningsområdet placerade i strafflagens 2 kap. Enligt territorialprincipen skall på gärningar som förövas i Danmark tillämpas dansk lag. Flaggprincipen har utformats på samma sätt som i Norge: dansk lag tillämpas på brott

som förövats ombord på danska fartyg på öppet vatten eller ombord på ett luftfartyg inom ett område där ingen stats lag gäller. Om brottet har förövats på en annan stats territorium, skall dansk lag tillämpas om gärningsmannen är medlem av besättningen eller medföljer fartyget på resan.

Den aktiva personaltetsprincipen tillämpas på danska medborgare, i Danmark bosatta utlänningar, andra nordiska länders medborgare och i andra nordiska länder bosatta utlänningar. Tillämpning av dansk lag förutsätter att gärningen är straffbar också enligt gärningsortens lag. Om gärningen har begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat, är en förutsättning för tillämpning av dansk lag att för brottet enligt dansk lag kan följa strängare straff än arrest (hæfte).

Ett brott som en utlänning har begått utomlands faller inom tillämpningsområdet för dansk lag för det första med stöd av realprincipen: för gärningar som kränker den danska statens självständighet, säkerhet, statsförfattning eller myndigheter ävensom andra kränkningar som riktar sig särskilt mot intressen med anknytning till danska staten, kränkningar av en ämbetsplikt mot den danska staten samt kränkningar av andra förpliktelser som enligt lag skall iaktas också utomlands utdöms straff enligt dansk lag. Den passiva personaltetsprincipen har begränsats endast till fall där ett brott begås inom ett område som inte tillhör någon stat och där för brottet kan följa ett strängare straff än arrest. I enlighet med universalitetsprincipen kan dansk lag alltid tillämpas på flygplanskapning och på andra brott för vilka Danmark enligt internationella avtal förbundit sig att utdöma straff. Principen om ställföreträdande straffrättskipning iaktas då en främmande stats begäran om utlämning av en gärningsman avslagits och för brottet kan följa strängare straff än fängelse i ett år. I sistnämnda fall förutsätts att gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten.

Även i Danmark finns särskilda föreskrifter om väckande av åtal för brott som utlänningar begått utomlands.

Tillämpningsstadgandena i isländsk strafflag motsvarar med smärre undantag den danska lagstiftningen.

Nordiska straffrättskommittén

Nordiska straffrättskommittén gav år

1991 sitt betänkande "Straffrättslig jurisdiktion i Norden" (Nord 1992:17). Det enhälliga betänkandet innehåller rekommendationer för hur stadgandena om straffrättens tillämpningsområde borde utformas. Rekommendationerna har beaktats vid uppgörandet av föreliggande lagförslag och i detaljmotiveringen redogörs i behövlig omfattning för nordiska straffrättskommitténs ställningstaganden.

2.2.2. Tyskland

Stadgandena om den tyska strafflagens tillämpningsområde (3—7 §§) reviderades genom en lag som trädde i kraft 1975. Utgångspunkten är territorialprincipen: lagen tillämpas på brott som förövats i Tyskland.

Flaggprincipen har omfattats utan begränsningar. Tysk lag tillämpas på alla brott som begåtts ombord på tyska fartyg eller luftfartyg, alltså även på gärningar som begåtts på en annan stats territorialvatten och oberoende av om gärningsmannen är tysk eller utlänning, om han följt med på resan eller ej.

Vissa brott som särskilt uppräknas i lagen lyder under tysk strafflag oberoende av lagen på gärningsorten. Dessa är för det första brott som riktar sig mot staten, såsom lands- och högförräderi, osann utsaga, brott mot tjänstemän i tjänsteutövning och vissa miljöbrott på den tyska kontinentalsockeln. För det andra nämns i lagen brott som tyska tjänstemän har begått utomlands. För det tredje nämns närmast av lagtekniska skäl vissa brott där tillämpningen av straffstadgandena på rekvisitplanet uttryckligen begränsats enbart till brott som förövats i Tyskland. Av dessa brott är brott mot affärshemligheten straffbara oberoende av vem som begått gärningen, medan vissa sexualbrott som har förövats mot minderåriga är straffbara endast då både gärningsmannen och offret är tyskar. I stadgandet förenas sålunda skyddsprincipen och den aktiva personalitetsprincipen.

Med stöd av universalitetsprincipen tillämpas tysk lag på i lagen uppräknade brott som baserar sig på internationella konventioner, utöver vilket tysk strafflag genom en generalklausul utsträcks till att gälla brott för vilka Tyskland genom statsfördrag förbundit sig att utdöma straff.

Tysk straffrätt kan tillämpas på brott som har förövats utomlands mot en tysk och på

brott som en tysk har begått utomlands, om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten eller den förövats på ett område där ingen stats lag gäller. Under samma förutsättningar tillämpas tysk lag på fall där en främmande stats utlämningsbegäran inte har bifallits.

2.2.3. Österrike

Också i Österrikes strafflag från 1975 utgör territorialprincipen utgångspunkten. På brott som begås i Österrike tillämpas Österrikes strafflag. Flaggprincipen tillämpas utan begränsningar, dvs. lagen tillämpas på brott som begås ombord på österrikiska fartyg och luftfartyg oberoende av var de befinner sig vid gärningstidpunkten och oberoende av gärningsmannens nationalitet.

Utomlands begångna brott har indelats i två grupper, nämligen dels fall där österrikisk strafflag tillämpas oberoende av gärningsortens lag och dels fall där det förutsätts att gärningen är straffbar också enligt gärningsortens lag. Oberoende av lagstiftningen på gärningsorten tillämpas österrikisk lag på grövre statsbrott, på brott som förövats mot österrikiska tjänstemän och på osann utsaga vid rättegång i Österrike. På tagande av gisslan, penningförfalskning, narkotikabrott och vissa andra internationella brott tillämpas österrikisk lag, såvida gärningen kränker österrikiska intressen eller om gärningsmannen inte kan utlämnas. Genom en generalklausul har lagens tillämpningsområde utsträckts också till andra brott för vilka Österrike är skyldigt att utdöma straff oberoende av lagstiftningen på gärningsorten. Vidare tillämpas österrikisk lag på brott som en österrikare begått mot en annan österrikare, om varderas hemort eller permanenta vistelseort är Österrike.

I två fall tillämpas österrikisk strafflag med stöd av principen om dubbel straffbarhet. Österrikiska medborgare döms för utomlands begångna brott. Med medborgare jämställs också de personer som efter att brottet begåtts har erhållit österrikiskt medborgarskap. Österrikisk lag tillämpas även då en utländsk gärningsman påträffas i Österrike och han av andra orsaker än sådana som sammanhänger med gärningens art inte kan utlämnas till utlandet.

2.2.4. Frankrike

I Frankrike har stadgandena om straffrättens territoriella tillämpningsområde intagits i den allmänna delen av den nya strafflagen som trädde i kraft år 1994. Enligt territorialprincipen skall fransk lag tillämpas på brott som har begåtts i Frankrike. Flaggsprincipen har omfattats utan begränsningar.

Fransk lag tillämpas på utomlands begångna brott för det första enligt den aktiva personalitetsprincipen. Tillämpningsområdet beror på vilken grovhetsskategorie (crime, délit eller contravention) brottet i fråga tillhör. Fransk lag tillämpas alltid på ett brott i crime-kategorin som en fransman har begått utomlands och på brott i délit-kategorin om det är straffbart också enligt lagen på gärningsorten. Enligt den passiva personalitetsprincipen tillämpas lagen på brott i crime-kategorin som riktar sig mot franska medborgare samt på sådana brott i délit-kategorin, på vilka följer fängelsestraff. Åtal för dessa brott förutsätter att målsäganden påyrkar det eller att gärningsstaten framställer en officiell begäran.

Fransk lag är dessutom alltid tillämplig på allvarligare, mot Frankrike riktade brott såsom landsförräderi och högförräderi, på penningförfalskning och brott riktade mot franska diplomater.

2.2.5. England

Tillämpningsområdet för den engelska och walesiska straffrätten avviker från den kontinentaleuropeiska. Utgångspunkten är att engelsk straffrätt endast kan tillämpas på brott som begåtts i England. Lagen kan tillämpas på utomlands begångna brott endast i undantagsfall, t.ex. på mord som en engelsman har begått utomlands. Även Skottland betraktas i detta avseende som utlandet. Följden av en så snäv begränsning av straffrättens tillämpningsområde är i praktiken att England i större utsträckning än andra länder som har behandlats här är tvunget att utlämna brottslingar för att lagföras utomlands. Det är särskilt skäl att observera att England även utlämnar sina egna medborgare.

2.3. Bedömning av nuläget

En jämförelse med lagstiftningen i andra länder ger vid handen att finsk straffrätt enligt gällande 1 kap. strafflagen åtminstone i princip kan tillämpas i mycket vidare omfattning än andra länders strafflagar. Det

föreligger inga sådana kriminalpolitiska grunder för ett exceptionellt omfattande tillämpningsområde som skulle motivera en avvikelse från den linje andra med Finland jämförbara länder, särskilt de nordiska länderna, gått in för. Det är särskilt skäl att beakta Nordiska straffrättskommitténs rekommendationer, vilket åtminstone Norge har gjort i sitt förslag till ny lagstiftning.

Det nuvarande tillämpningsområdet för finsk straffrätt kan anses alltför omfattande, åtminstone beträffande vissa fall som nämns i 1 kap. 3 § 1 mom. strafflagen. Enligt detta lagrum kan finsk lag tillämpas på vilket som helst utomlands begånget brott, om det är straffbart även enligt lagen på gärningsorten. Stadgandet förutsätter ingen anknytningsgrund till Finland, liksom inte heller en framställning från en främmande stat om att målet skall behandlas i Finland. Ett så omfattande tillämpningsområde kan i princip leda till en konflikt med en främmande stat. Enligt samma lagrum kan finsk lag tillämpas även på vilket som helst brott som har förövats på ett område där ingen stats lag gäller. Stadgandet uppställer inga krav på brottets grovhetsgrad, varför straff också för lindriga förseelser i princip kan dömas ut i Finland.

Finsk straffrätt har ett vidare tillämpningsområde än jämförelseländerna också till följd av att 1 kap. strafflagen inte, förutom i ett enda fall, kräver dubbel straffbarhet som en förutsättning för att straff för ett utomlands begånget brott skall kunna dömas ut enligt finsk lag. Tolkningsproblem i detta hänseende föranleds särskilt av 2 §, som stadgar om utdömande av straff för brott som finländare begått utomlands, samt 3 § som stadgar om utdömande av straff för brott som riktat sig mot finländska intressen och har förövats utomlands. I vartdera fallet kan tillämpningen av finsk strafflag utan krav på dubbel straffbarhet leda till konflikter med folkrättsliga normer. I praktiken blir problemen med den nuvarande lagen mindre av att det i allmänhet förutsätts att justitietskanslern förordnar om väckande av åtal, men det principiella problemet kvarstår.

Nuvarande 1 kap. strafflagen medför även vissa andra problem. Ordalydelsen i 1—3 §§ är inte helt lyckad, eftersom tillämpningen av de straffrättsliga stadgandena inte alltid innebär att en dom ges, vilket stadgandena förefaller förutsätta. En i Finland varaktigt bosatt utlänning jämställs i

2 § med finska medborgare då han begår ett brott, medan 5 och 6 §§, som gäller väckande av åtal, försätter finska medborgare och i Finland varaktigt bosatta utländska medborgare i olika ställning, trots att grund för olik behandling saknas. I 3 § 2 mom. ingår en förteckning över brott på vilka universalitetsprincipen skall tillämpas. Det ökade antalet internationella konventioner har lett till att det är svårt att hålla förteckningen uppdaterad. Dessutom förutsätter inte alla de konventioner, som reglerar de brott som nämns i momentet, tillämpning av universalitetsprincipen. Stadgandet i 4 §, som gäller gärningsorten, har ansetts vara bristfälligt särskilt på grund av att där inte definieras vilken som är gärningsorten för underlåtenhetsbrott. Stadgandet lämnar rum för tolkning även i vissa andra avseenden. Stadgandet i 7 § om att beakta utomlands givna domar står inte i överensstämmelse med den s.k. *ne bis in idem*-regeln som erkänns i många andra länders lagstiftning och enligt vilken en laga kraft vunnen dom som givits i ett annat land är ett hinder för att väcka åtal för samma brott, med undantag för vissa specialfall.

3. De viktigaste förslagen

Det föreslås att 1 kap. strafflagen om tillämpningsområdet för finsk straffrätt revideras. I kapitlet skall enligt förslaget fortfarande ingå stadganden som fastställer finska domstolars behörighet i brottmål. Det för tillfället onödigt omfattande tillämpningsområdet enligt 1 kap. föreslås bli något inskränkt, varvid tillämpningsområdet för finsk straffrätt bättre motsvarar folkrättens krav. Vissa brott kommer på detta sätt att falla utanför tillämpningsområdet, genom att det oftare än i den nuvarande lagen krävs dubbel straffbarhet samt i vissa fall ett straffhot som överstiger sex månader. Det föreslås även att stadgandena skall ges en exaktare utformning än de nu har. Lagsystematiken i förslaget avviker från den nuvarande lagen såtillvida att stadganden som bygger på olika principer har placeras i separata paragrafer, vilkas tillämpningsföresättningar avviker från varandra. Stadgandena har utformats så att det talas om tillämpning av finsk lag i stället för dömande, vilket är fallet i den nuvarande lagen.

I kapitlets 1 § konstateras att på brott som begås i Finland tillämpas finsk lag. Pa-

ragrafen motsvarar till innehållet nuvarande 1 kap. 1 § och innebär endast en modernisering av språkdräkten.

Enligt förslaget till 2 § skall finsk lag tillämpas då ett brott begås ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg. Den omständigheten att fartyget eller luftfartyget är finskt är emellertid inte alltid en tillräcklig grund för en finsk domstols behörighet, utan dessutom förutsätts sådana förhållanden som motiverar en behandling av saken i Finland. Detta skulle vara fallet när brottet har begåtts ombord på ett finskt fartyg som befinner sig på öppna havet eller inom ett område som inte tillhör någon stat eller ombord på ett luftfartyg när det befinner sig inom eller ovanför ett sådant område. I dessa fall har ingen annan stat jurisdiktion.

Finsk straffrätts tillämpningsområde föreslås bli begränsat när ett brott begås ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg och det är sannolikt att en annan stats domstolar är behöriga i målet. Ett brott som begås ombord på ett finskt fartyg på en främmande stats område eller ombord på ett finskt luftfartyg inom eller ovanför en främmande stats område skall enligt förslaget underställas finsk straffrätt endast om brottet begåtts av fartygets befälhavare, en medlem av besättningen, en passagerare eller någon som annars har följt med på resan.

Befälhavaren och besättningsmedlemmarna på ett finskt fartyg eller luftfartyg har särskilda skyldigheter, såsom skyldighet att övervaka fartygets sjö- eller flygduglighet och att undsätta dem som råkat i sjönöd. På brott mot en sådan i lag stadgad särskild förpliktelse kan enligt förslaget till 2 § 2 mom. tillämpas finsk lag.

Finsk straffrätt kan enligt förslaget till 3 § tillämpas på utomlands begångna, mot Finland riktade brott. I stadgandet fastställs att med brott som riktar sig mot Finland avses lands- och högförräderibrott, gärningar som på annat sätt allvarligt kränker Finlands statliga, militära eller ekonomiska rättigheter eller intressen samt brott som riktar sig mot en finsk myndighet.

Enligt förslaget till 4 § utsträcks tillämpningsområdet för straffrätten till utomlands, av tjänstemän och offentligt anställda arbetstagare begångna brott som kriminaliserats i 40 kap. strafflagen, samt på militära brott om vilka stadgas i 45 kap. strafflagen.

Avsikten är att skydda finska intressen också mot brott som begås utomlands. På

brott som riktar sig mot finska medborgare, finska sammanslutningar eller i Finland varaktigt bosatta utlänningar skall enligt 5 § finsk lag tillämpas, om för gärningen enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader och gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten. Kraven på ett straffmaximum om över sex månader och dubbel straffbarhet begränsar straffrättens tillämpningsområde jämfört med nuvarande lag.

Enligt 6 § skall på brott som en finsk medborgare begår utomlands tillämpas finsk lag. Tillämpningsområdet föreslås bli inskränkt i fråga om finska medborgare så att ådömande av straff enligt finsk lag för ett brott som begås på en främmande stats område förutsätter dubbel straffbarhet. Medborgarskapsfrågan avgörs utgående från gärningstidpunkten eller den tidpunkt då rättegången inleds. Med finsk medborgare skall enligt förslaget jämföras den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är varaktigt bosatt i Finland samt den som påträffas i Finland och som när rättegången inleds är medborgare eller varaktigt bosatt i ett annat nordiskt land.

Det stadgande som gäller tillämpningsområdet för internationella brott föreslås bli utformat så att dessa brott inte längre räknas upp i lagen. I kapitlets 7 § skall enligt förslaget stadgas att finsk lag tillämpas på brott som begås utomlands och vars straffbarhet oberoende av gärningsorten grundar sig på en internationell konvention. Stadgandet skall kompletteras genom en förordning, varin ingår en uttömmande förteckning över de brott på vilka universalitetsprincipen skall tillämpas.

Genom 8 § möjliggörs en tillämpning av finsk straffrätt på ett brott som har begåtts utomlands, om för brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader och den stat, inom vars territorium brottet har förövats begär att åtal skall väckas mot gärningsmannen eller framställer begäran om att denne skall utlämnas, och begäran om utlämning avslås.

Enligt 9 § kan en juridisk person dömas till straff om finsk lag skulle kunna tillämpas på en sådan av en fysisk person begången handling eller underlåtelse, på vilken den juridiska personens straffansvar grundas.

Det nuvarande stadgandet om gärningsorten föreslås bli preciserat genom stadganden om underlåtenhetsbrott, försök till och delaktighet i brott. I 10 § skall dessutom enligt

förslaget intas ett stadgande som fastställer att gärningsorten skall anses vara Finland, om gärningsorten inte med säkerhet kan fastställas men det finns grundad anledning att anta att brottet har begåtts här.

I de fall som nämns i 11 § förutsätter tillämpning av finsk straffrätt att gärningen är straffbar enligt lagen på gärningsorten. I samband med utomlands begångna brott som riktar sig mot en finländare (5 §) eller som begåtts av en finländare (6 §) krävs enligt förslaget dubbel straffbarhet. Stadgandet skall dessutom gälla andra brott som begås utanför Finland och som avses i 8 §. I Finland skall för ett sådant brott kunna dömas till ett straff som är högst lika strängt som det straff, som för brottet stadgas i lagen på gärningsorten.

För att ett utomlands begånget brott skall få behandlas vid finsk domstol behövs det enligt 12 § i regel ett åtalsförordnande av justiekanslern. Även då det gäller åtal för ett i Finland begånget brott krävs i exceptionella fall ett åtalsförordnande av justiekanslern då brottet begåtts ombord på ett utländsk fartyg som befunnit sig på Finlands territorialvatten eller ombord på ett utländskt luftfartyg som befunnit sig i Finlands luft- rum. I paragrafen uppräknas även undantagen från denna huvudregel.

I 13 § stadgas om verkan av en utländsk dom. För utomlands begångna brott skall åtal inte få väckas i Finland, om domstolen på gärningsorten har givit en laga kraft vunnit dom i saken. Dessutom ställs det vissa krav i fråga om domslutet. En utländsk dom är emellertid inte något hinder för sakens behandling vid finsk domstol, om justiekanslern besluter att åtal skall väckas. I paragrafen skall enligt förslaget intas en uttömmande förteckning över i vilka fall justiekanslern kan ge ett åtalsförordnande.

I paragrafen skall likaså anges på vilket sätt finska domstolar skall beakta en utomlands ådömd påföljd, som har verkställts helt eller delvis.

För klarhetens skull skall dessutom i kapitlets 14 § intas ett hänvisningsstadgande som gäller lagstiftningen om utlämning av brottslingar, internationell rättshjälp och straffrättslig immunitet.

Avtal som Finland ingått med andra stater och internationella organisationer samt folkrättslig praxis kan begränsa tillämpningen av finsk straffrätt utöver vad som stadgas i detta kapitel. I 15 § skall enligt

förslaget konstateras att stadgandena om tillämpningsområdet för finsk straffrätt är subsidiära i förhållande till folkrättsliga begränsningar.

Enligt 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan (270/60), dvs. den s.k. nordiska utlämningslagen, får en finsk medborgare inte utlämnas till ett annat nordiskt land bl.a. för ett brott som har begåtts på finskt fartyg medan det befunnit sig på öppna havet, eller på ett finskt luftfartyg. Den nordiska utlämningslagen föreslås bli ändrad så att undantagsstadgandet om fartyg och luftfartyg slopas.

4. Propositionens verkningar

Propositionen inskränker tillämpningsområdet för finsk straffrätt, varför den i princip minskar de finska rättsmyndigheternas arbetsbörda. Även hittills har det varit mycket sällsynt att utomlands begångna brott har behandlats vid finska domstolar. Justitieministern har årligen givit ett tiotal åtalsförordnanden och från de övriga nordiska länderna har det i färre än tvåhundra fall begärts att åtal skall väckas. Domstolarna har dessutom behandlat sådana utomlands begångna brott angående vilka det enligt gällande 1 kap. 6 § inte krävs speciella åtgärder för att ett åtal skall kunna väckas. De obetydliga ändringar i dessa siffror som är att vänta påverkar inte antalet tjänster som behövs och propositionen har inte heller några andra nämnvärda organisatoriska eller ekonomiska verkningar.

5. Beredningen av propositionen

Förslaget bereddes ursprungligen i arbetsgruppen för straffrättens allmänna läror, vilken arbetade inom justitieministeriets strafflagsprojekt, och godkändes därefter i ledningsgruppen för strafflagsprojektet. Under beredningen hördes sakkunniga. Särskilt beaktades Nordiska straffrättskommitténs arbete, som var aktuellt vid samma tidpunkt.

Sammanlagt 38 myndigheter och organisationer ombads avge utlåtande om strafflagsprojektets förslag (Tillämpningsområdet för finsk straffrätt. Justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 2/1991). I de 20 utlåtanden som gavs ansågs förslaget i allmänhet ändamålsenligt även om kritik framfördes mot detaljer. Av utlåtandena har

gjorts ett sammandrag i duplikatform.

Propositionen har uppgjorts vid justitieministeriet utgående från strafflagsprojektets förslag och utlåtandena.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

6.1. Samband med totalrevideringen av strafflagen

Det första skedet av totalrevideringen av strafflagen har varit i kraft sedan ingången av 1991 och det andra skedet har trätt i kraft den 1 september 1995. I samband med det andra skedet genomfördes vissa lagtekniska ändringar i 1 kap. 3 § strafflagen.

Frågan om straffrättens tillämpningsområde är till den grad fristående från straffrättens övriga allmänna läror, att en särrevidering inte föranleder några problem. Då det dessutom av principiella skäl är viktigt att tillämpningsstadgandena revideras på en folkrättsligt hållbar grund, har det ansetts nödvändigt att avlåta till riksdagen en särskild proposition angående denna fråga.

6.2. Samband med annan lagstiftning

Stadgandena om utlämning av brottslingar är nära förknippade med straffrättens tillämpningsområde. Ju vidare tillämpningsområdet är, desto mindre är utlämningsbehovet och vice versa. Även om syftet med denna proposition är att begränsa tillämpningsområdet för finsk straffrätt, föranleder detta inget behov att ändra utlämningslagstiftningen utom i den detalj som redan nämndes beträffande nordiska utlämningslagen. Finlands utlämningslagstiftning gör det möjligt att utlämna en brottsling i de fall som enligt den föreslagna lagstiftningen nu kommer att ligga utanför tillämpningsområdet för finsk straffrätt och där omständigheterna kräver utlämning.

Enligt 3 § lagen om utlämning för brott (456/70), dvs. den s.k. allmänna utlämningslagen, får utlämning för brott förövat ombord på finskt fartyg eller luftfartyg ske endast under de förutsättningar om vilka stadgas närmare i paragrafen. Även om finsk straffrätts tillämplighet i förslaget till 1 kap. 2 § strafflagen begränsas i fråga om brott som förövats på finskt fartyg, innebär detta ingen förändring av nuläget, eftersom finsk lag även med stöd av någon annan princip

än flaggprincipen kan bli tillämplig på brott som begåtts ombord på ett finsk fartyg. Även om villkoren för utlämning inte skulle uppfyllas, kan finsk lag tillämpas med stöd av förslaget till 1 kap. 8 §. Det är därför inte nödvändigt att ändra allmänna utlämningslagen.

På andra ställen i lagstiftningen finns vissa hänvisningar till när utomlands begångna brott skall behandlas i Finland. Enligt 113 § 2 mom. lagen om fiske (286/82) gäller "vad i strafflagen är stadgat om väckande av åtal för ett mot Finland riktat brott som förövats utanför Finland och om dom för detta gäller även i 108 § avsett brott, då det förövats utanför Finlands territorialvatten." Enligt förslaget skall i 1 kap. 3 § strafflagen stadgas om tillämpningen av finsk lag på brott som riktats mot Finland. Hänvisningen i 113 § lagen om fiske skall gälla detta stadgande i strafflagen, och med stöd av det skall ett mot Finland riktat fiskebrott vara straffbart enligt finsk lag också när det inte allvarligt kränkt Finlands rättigheter. Det är sålunda inte nödvändigt att ändra lagen om fiske.

Enligt 1 § 1 mom. lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning (23/27) är en i lagen beskriven gärning

straffbar "ändå att endast en del av den till brottet hörande verksamheten utförts inom landet". Stadgandet saknar praktisk betydelse efter att det i gärningsortsstadgandet fastställts att som gärningsort anses såväl den ort där den brottsliga handlingen företogs som den där följden av brottet inträffade (nuvarande 1 kap. 4 § strafflagen och förslaget till 1 kap. 10 §). Det finns inget skäl att upphäva den betydelselösa hänvisningen, eftersom denna lag under alla omständigheter kommer att revideras i ett senare skede av totalrevideringen av strafflagen.

Finland har ingått avtal om tullsamarbete med Sverige och Norge. Enligt dessa avtal har tullstationerna på gränsen i vissa fall sammanslagits och placerats på ett ändamålsenligt sätt. Ett tullbrott som riktat sig mot Finland kan härmed begås på en tullstation som befinner sig i Sverige eller Norge. Justitiekanslern har föreslagit att i den nya tullagen skulle intas ett stadgande om när finska straffstadganden kan tillämpas på tullbrott som begåtts i en annan stat. Ärendet bereds vid finansministeriet och en proposition om ändring av tullagen i denna hänseende kommer att avges separat till riksdagen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. 1 kap. strafflagen

1 §. *Brott som har begåtts i Finland*

Det förslagna stadgandet ger uttryck för att territorialprincipen är utgångspunkten för den territoriella tillämpningen av de straffrättsliga stadganden. Med stöd av detta stadgande tillämpas finsk lag på brott som begås i Finland. Det förslagna stadgandet innebär ingen saklig ändring av stadgandet i 1 kap. 1 § i den gällande lagen.

Det har ibland ansetts problematiskt att definiera en stats territorium. I t.ex. den norska lagen finns i samband med territorialprincipen en detaljerad definition av vilka områden som lyder under norska statens jurisdiktion. I detta förslag har det emellertid inte ansetts ändamålsenligt att försöka fastställa territorialprincipens utsträckning ge-

nom detaljerade bestämmelser, utan ett allmänt stadgande om tillämpningsområdet har ansetts tillräckligt.

Finska statens territorium definieras i internationella överenskommelser och i annan lagstiftning än strafflagen. Brott som begås utanför detta sålunda definierade territorium hör inte med stöd av territorialprincipen till tillämpningsområdet för finsk straffrätt, även om de begås på ett område där t.ex. stadganden om fiske (lagen om Finlands fiskezon 839/74) eller tull (tullagen 573/78) gäller. Finländska intressen kan i sådana fall tillvaratas med stöd av andra stadganden om tillämpningsområdet, t.ex. om ett brott riktats mot Finland, en finsk medborgare eller sammanslutning.

Det förefaller inte finnas något behov av att definiera territorialprincipen på ett sätt som avviker från det som gäller för närvarande. Tolkningssvårigheterna kommer uppenbarligen även i framtiden att vara få.

Till en stats territorium hör dess land- och vattenområden. Statens jurisdiktion utsträcker sig även till luftrummet ovanför dessa områden samt går under markytan och havsbotten (konventionen angående internationell civil luftfart, FördrS 11/49, konventionen om territorialhav och tilläggszon, FördrS 7/65 samt förordningen om övervakning av Finlands territorium och tryggnad av dess territoriella integritet 1069/89). Enighet råder inte om hur högt upp den enskilda statens luftrum sträcker sig. I allmänhet anses en stats luftrum sträcka sig så högt som sedvanliga luftfartyg kan flyga. Genom en internationell konvention har det överenskommits att en rymdfarkost lyder under den stats jurisdiktion, i vars register den införts (Fördraget innehållande principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar, FördrS 57/67).

Finland har förbehållit sig rätten att använda och utnyttja sin kontinentalsockel (lagen om kontinentalsockeln 149/65). Det finns inget behov att utvidga straffrättens tillämpningsområde till kontinentalsockeln. Vissa brott som begås på kontinentalsockeln kan både med stöd av nuvarande lag och med stöd av de föreslagna stadganden anses falla under tillämpningsområdet för finsk straffrätt. Som exempel kan nämnas gärningar som förövats på anläggningar och anordningar som används för utnyttjande eller utforskning av kontinentalsockeln eller inom den säkerhetszon som omger dessa (konventionen om kontinentalsockeln, FördrS 7/65). Finland har också internationellt förbundit sig att utsträcka sina straffstadganden till kontinentalsockeln.

2 §. *Brott som har anknytning till finska fartyg*

Enligt folkrätten och internationella konventioner skall flaggstaten effektivt utöva sin jurisdiktion på fartyg som seglar under dess flagg. Å andra sidan har kuststaten begränsad jurisdiktion i fråga om brott som begås ombord på utländska fartyg eller luftfartyg inom kuststatens territorium. Det är därför nödvändigt att utsträcka tillämpningsområdet för finsk straffrätt till finska fartyg och luftfartyg. Även utlämning med anledning av brott som begås ombord på finska fartyg eller luftfartyg är endast möjligt i begränsad utsträckning. En utlämning som har begått ett

brott ombord på ett utländskt fartyg eller luftfartyg får utlämnas endast under vissa speciella förutsättningar (3 § lagen om utlämning för brott). Utlämnning av brottslingar de nordiska länderna emellan är enligt gällande lag inte möjligt då en finsk medborgare har gjort sig skyldig till ett brott ombord på ett finskt fartyg som befunnit sig på öppna havet eller ombord på ett finskt luftfartyg, fastän finska medborgare annars under vissa förutsättningar kan utlämnas till ett annat nordiskt land (2 § lagen om utlämning de nordiska länderna emellan). Till denna del innehåller föreliggande proposition ett ändringsförslag, för vilket redogjorts annorstädes.

Ett fartyg kan vara registrerat i en annan stat än den till vilket det har egentlig anknytning t.ex. genom ägarens medborgarskap eller fartygets användning. Även i dessa fall har fartyget ansetts lyda under registreringsstatens jurisdiktion. Registreringsfrågan är av stor betydelse oberoende av att den internationella konventionen om det öppna havet (FördrS 7/65) förutsätter att det bör finnas ett faktiskt samband mellan fartyget och flaggstaten. Enligt konventionen skall registreringsstaten utöva sin domsmakt och tillsyn i administrativa, tekniska och sociala frågor. Konventionen har tolkats så att den reglerar förutsättningarna för registrering, och även om de registreringsförutsättningar som konventionen uppställer inte föreligger, saknar detta betydelse för flaggprincipen som en grund för den territoriella tillämpningen av straffrätten.

Enligt *I mom.* utsträcks tillämpningsområdet för finsk straffrätt till brott som har begåtts ombord på finska fartyg eller luftfartyg. Det finns ingen entydig straffrättslig definition av begreppen fartyg eller luftfartyg och det är inte nödvändigt att inta en sådan definition i 1 kap. strafflagen. T.ex. i havsskyddslagen (1415/94) ingår ett uttryckligt stadgande enligt vilket med fartyg avses alla typer av samfärdsmedel, och med fartyg jämställs också andra konstruktioner i havet och fordon på isen. Också enligt fartygsregisterlagen (512/93) anses pontoner och pontonkonstruktioner samt andra flytande anordningar vara fartyg. I sådana fall där det finns rum för tolkning är det skäl att observera att med fartyg inte i 1 kap. strafflagen avses alla små färdmedel. Vid tolkningen av tillämpningsstadgandet skall de kriminalpolitiska mål beaktas som varit utgångspunkten då

domsmakten har utsträckts till att omfatta brott som har begåtts ombord på fartyg eller luftfartyg.

Frågan om ett fartyg skall anses vara finländskt avgörs i första hand utgående från om det är registrerat i ett fartygs- eller luftfartygsregister som förs i Finland. Om registrering av fartyg stadgas i sjölagen (674/94) och i fartygsregisterlagen. Fartygsregister förs över finska fartyg som används i handelssjöfart. Enligt 1 § sjölagen är ett fartyg finskt om det till mer än sex tiondelar ägs av finsk medborgare eller finskt samfund eller stiftelse.

I lagen om båttrafik (151/69) och i förordningen om båttrafik (152/69) stadgas om registrering av motorbåtar. Även en utländsk motorbåt kan antecknas i ett båttrafikregister om den inte är endast tillfälligt i Finland.

Om registrering av luftfartyg stadgas i luftfartslagen (595/64), luftfartsförordningen (525/68) och förordningen om militär luftfart (643/68). Ett luftfartyg är finskt om det registrerats i Finland. Ett motsvarande stadgande finns också i 14 § av den nya luftfartslagen (281/95) som träder i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning.

När ett fartyg eller luftfartyg inte har behövt registreras eller registreringen lämnats ogjord, måste det från fall till fall övervägas vad som skall anses vara en tillräcklig anknytning mellan fartyget och domstolsstaten. Vid denna prövning skall beaktas t.ex. ägarens nationalitet och fasta boningsort samt var fartyget huvudsakligen används.

Den gällande lagens vida tillämpningsområde har i detta stadgande begränsats genom att de olika situationer där lagen är tillämplig har specificerats närmare enligt var fartyget befinner sig vid gärningstidpunkten och vem som är gärningsmannen. Sålunda utsträcker sig tillämpningsområdet till de fall där det är nödvändigt att tillämpa finsk lag. I paragrafen följs Nordiska straffrättskommitténs rekommendationer.

I konventionen om det öppna havet slås det fast att fartyg på öppna havet enbart underlyder flaggstatens jurisdiktion. Från huvudregeln kan undantag göras i fall som nämns i konventionen eller i andra internationella överenskommelser. I enlighet med konventionen stadgas i 1 mom. 1 punkten att finsk straffrätt skall tillämpas på brott som begåtts ombord på ett finskt fartyg när det befunnit sig på öppna havet eller inom ett område som inte tillhör någon stat.

I konventionen rörande brott och vissa andra handlingar, begångna ombord på luftfartyg (FördrS 22/71) bestäms att registreringsstaten skall utöva domsmakt i fråga om brott som begåtts ombord på ett luftfartyg. För att uppfylla denna förpliktelse tillämpas finsk lag på brott som har begåtts ombord på ett finskt luftfartyg när det befunnit sig inom eller ovanför ett område som inte tillhör någon stat.

I 1 mom. 2 punkten utsträcks finsk straffrätts tillämpningsområde till brott som har begåtts ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg när det befunnit sig inom en främmande stats område eller ett luftfartyg ovanför ett sådant område. Konventionen om territorialhav och tilläggszon syftar till att trygga den internationella sjöfarten genom att begränsa kuststaternas rätt att ingripa med anledning av brott som begåtts ombord på fartyg som seglar under en annan stats flagga. Motsvarande begränsningar för luftfartyg har fastställts genom överenskommelser. I regel har ingen annan än registreringsstaten rätt att ingripa mot ett luftfartyg i trafik i syfte att utöva sin domsmakt.

När ett brott har begåtts inom en annan stats territorium kan kuststatens straffrättsliga stadganden tillämpas. Det är därför skäl att begränsa tillämpningsområdet för finsk lag till sådana personer som har en tillräckligt stark anknytning till Finland. Stadgandet har därför begränsats till att gälla fartygets befälhavare, besättningsmedlemmarna, passagerarna samt dem som annars medföljt fartyget.

Med dem som annars medföljt fartyget avses t.ex. fripassagerare. Stadgandet gäller inte den som t.ex. besöker fartyget medan det ligger i hamn eller den som utan att tillhöra besättningen utför arbetsuppgifter ombord på ett luftfartyg när det befinner sig på flygplatsen. Under resan kan ombord på ett fartyg tillfälligt vistas personer som inte följer med på resan, t.ex. en lots som biträder vid navigeringen.

Enligt 2 mom. tillämpas finsk lag likaså på brott som befälhavaren för eller en medlem av besättningen ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg har förövat utomlands, om gärningsmannen genom sin gärning brutit mot en särskild skyldighet som åvilar honom. För befälhavaren och besättningsmedlemmarna har genom speciallagstiftning (sjölagen, luftfartslagen) stadgats särskilda skyldigheter t.ex. då det gäller att sörja för

fartygets säkerhet och undsättning av personer i sjönöd. Skyldigheten att iaktta dessa förpliktelser har understrukits genom straffstadganden.

I många fall skulle förslaget till 1 mom. tillsammans med andra stadganden om tillämpningsområdet innebära att ett sådant brott skulle falla under tillämpningsområdet för finsk lag. I de fall när befälhavaren eller en besättningsmedlem begår ett brott utanför fartyget, på en främmande stats territorium, skulle gärningen dock kunna ligga utanför tillämpningsområdet för finsk straffrätt, om inte det föreslagna stadgandet skulle intas i strafflagen. Detta är en följd av att avsikten har varit att i detta lagförslag mera exakt än tidigare avgränsa den aktiva personalitets- och skyddsprincip som ingår i gällande lag.

I vissa utlåtanden om strafflagsprojektets förslag kritiserades detta stadgande för att vara för diffust. Momentet har därför preciserats så att det tillämpas endast på sådana skyldigheter som uttryckligen stadgats i lag.

3 §. *Brott som riktar sig mot Finland*

Gällande 1 kap. 3 § 1 mom. gäller brott som riktar sig både mot offentliga och privata intressen. I detta lagförslag har brott som riktar sig mot dels offentliga, dels privata intressen särskilts så att 3 § gäller realprincipen, som begränsats till att gälla finska statens särskilt viktiga intressen. Det tillämpningsstadgande som ger uttryck för den passiva personalitetsprincipen och gäller privata finländska intressen finns i 5 §.

Främmande staters rättsordning kan inte förutsättas erbjuda finska statliga och offentligrättsliga intressen ett tillräckligt skydd. De straffstadganden som skyddar dessa intressen är i allmänhet nationellt begränsade, vilket innebär att endast gärningar som riktar sig mot statens egna intressen är straffbara.

Enligt 1 mom. tillämpas finsk lag på brott som förövats utomlands och som riktar sig mot Finland. I många fall lyder dessa brott under finsk straffrätt redan på den grunden att följden av brottet framträder här, varvid de i enlighet med 10 § anses ha begåtts i Finland. Det föreslagna stadgandet är emellertid nödvändigt för att garantera att straffstadgandena kan tillämpas också då en gärning inte kan anses begången i Finland. Tillämpningen av stadgandet förutsätter inte att gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten.

Rättssäkerhetssynpunkter förutsätter att realprincipen avgränsas genom möjligast noggranna stadganden. Nordiska straffrättskommittén rekommenderar att dessa stadganden skall vara så detaljerade och exakta som möjligt och t.ex. innehålla en uttömmande förteckning över de brott som stadgandet avser. Detta är emellertid lagtekniskt svårt och det är dessutom arbetsdrygt att uppdatera ett sådant stadgande. I förslaget har vardera synpunkten i mån av möjlighet beaktats.

Enligt 2 mom. 1 punkten anses ett brott rikta sig mot Finland om det är ett lands- eller högförräderibrott. Rekvisiten för dessa brott ingår efter det att det andra skedet av totalrevideringen av strafflagen har trätt i kraft i 12 och 13 kap. strafflagen.

Enligt 2 punkten anses gärningen rikta sig mot Finland om gärningen allvarligt kränkt Finlands statliga, militära eller ekonomiska intressen. Dessa intressen kan kränkas genom gärningar som uppfyller ett flertal brottsrekvisit. Som exempel på gärningar genom vilka Finlands statliga intressen kan kränkas på det sätt som avses i stadgandet kan nämnas givande av muta samt vissa förfalskningsbrott. Finska statens ekonomiska rättigheter eller intressen kan i sin tur kränkas t.ex. genom valuta- eller andra regleringsbrott, fiskebrott som har begåtts inom fiskezonen samt genom miljöbrott.

Den föreslagna punkten gäller endast brott som allvarligt kränker något av de intressen som nämns i punkten. Lindriga gärningsformer är inte så skadliga ur samhällets synvinkel, att det vore nödvändigt att tillämpa finsk strafflag på ett sådant, utomlands begånget brott. Bedömningen av hur allvarligt ett brott är måste göras från fall till fall. Brottet kan anses riktat mot Finland bara då brottsobjektet är en sådan rättighet eller förmån som endast kan innehas av staten. Om brottet riktar sig mot ett intresse som även kan innehas av någon annan än staten, skall gärningen inte bedömas utgående från 3 § utan i skenet av andra tillämpningsstadganden.

Enligt 3 punkten gäller stadgandet brott som riktar sig mot en finsk myndighet. Finska myndigheter utomlands är t.ex. finska diplomater. Brott mot myndigheterna anses rikta sig dels mot den person som utgör myndigheten, dels direkt mot staten. Syftet med stadgandet är att skydda statens vitala intressen. Detta är inte möjligt utan ett sär-

skilt stadgande, eftersom tolkningssvårigheter kan uppstå kring frågan om huruvida förutsättningarna för utnyttjande av de andra tillämpningsprinciperna uppfylls. Med myndighet avses här finska statens myndigheter. Vidare förutsätts det att brottet riktar sig mot tjänstemannen i hans myndighetsutövning.

4 §. *Tjänstebrott och militära brott*

Det är nödvändigt att utsträcka finsk straffrätts tillämpningsområde till utomlands begångna tjänste- och militära brott, eftersom dessa riktar sig omedelbart mot staten eller något annat offentligt samfund. I allmänhet är tjänstemännen och militärerna finska medborgare, och ett stadgande som gäller brott som har begåtts av finska medborgare skulle även gälla tjänstebrott och militära brott. För sistnämnda brott krävs emellertid ett särskilt tillämpningsstadgande, eftersom stadgandena om tjänstebrott och militära brott är nationellt begränsade, varvid kravet på dubbel straffbarhet inte uppfylls. En tjänsteman kan även vara annan än en finsk medborgare eller en person som enligt 6 § 2 och 3 mom. jämföras med en finsk medborgare.

I 40 kap. strafflagen stadgas det om tjänstebrott och brott begångna av offentliga samfunds arbetstagare. Enligt 1 mom. tillämpas finsk lag på dessa brott även när de har begåtts utomlands om gärningsmannen är en i 2 kap. 12 § strafflagen nämnd tjänsteman eller arbetstagare i ett offentligt samfund. Momentet gäller endast sådana brott om vilka stadgas i 40 kap. strafflagen. Finsk lags tillämplighet på andra brott som har begåtts utomlands av en finsk tjänsteman eller en arbetstagare i ett offentligt samfund avgörs med stöd av kapitlets övriga stadganden.

Stadgandet gäller alla de personer som nämns i 2 kap. 12 §. Tjänstemän är enligt det nämnda stadgandet för det första de som står i tjänsteförhållande eller därmed jämförligt anställningsförhållande till staten, till en kommun eller till ett annat offentligt samfund eller en offentlig inrättning som avses i lagrummet. Tjänstemän i straffrättslig bemärkelse är dessutom kommunfullmäktige och andra genom allmänna val utsedda medlemmar av representantskapet i ett offentligt samfund, med undantag för riksdagsmän i sitt riksdagsmannauppslag, samt medlemmar och andra förtroendevalda i olika organ inom sådana offentliga samfund

och inrättningar som avses i lagrummet. En medlem av statsrådet har juridiskt ansvar för sina ämbetsåtgärder på det sätt som stadgas i lagen om rätt för riksdagen att granska lagenligheten av statsrådsmedlemmarnas och justitiekanslerns samt riksdagens justitieombudsmans ämbetsåtgärder (274/22).

En persons ställning som tjänsteman kan dessutom basera sig på uppdragets art. Med en tjänsteman avses dessutom den som enligt lag eller förordning eller ett med stöd därav utfärdat förordnande utövar offentlig makt.

Med offentligt anställd arbetstagare avses i strafflagen en person som står i arbetsavtalsförhållande till ett sådant offentligt samfund eller en sådan offentlig inrättning som avses i 2 kap. 12 §.

I 2 mom. stadgas att på militärbrott som förövats utomlands skall tillämpas finsk lag. Enligt folkrätten kan vistelselandets straffrätt inte tillämpas på militära brott som förövats av en främmande stats krigsmän. Av orsaker som hänger samman med upprätthållandet av ordningen samt av allmänpreventiva skäl är det motiverat att utsträcka finsk straffrätts tillämpningsområde till militära brott som förövats utomlands av finska krigsmän och andra personer som lyder under 45 kap. strafflagen. Behovet av ett sådant stadgande understryks även av att det inte är möjligt att utlämna en person som gjort sig skyldig till ett militärt brott annat än från ett nordiskt land till ett annat (5 § lagen om utlämning för brott).

Enligt 45 kap. strafflagen förstås med krigsmän de som tjänstgör inom försvarsmakten i militära tjänster eller befattningar samt de som tjänstgör inom försvarsmakten på basen av offentlighetsrättsliga tjänstgöringsavtal. Med krigsmän avses också de som fullgör sin värnplikt såsom bevärade eller obehävarade samt elever som vid en militär undervisningsanstalt utbildas för militär tjänst eller befattning. Vidare tillämpas 45 kap. på dem som tjänstgör i militära uppgifter inom gränsbevakningsväsendet samt på dem som hör till den fredsbevarande personalen eller som utbildas för fredsbevararuppdrag. Under krigstid utvidgas tillämpningsområdet för 45 kap. till att förutom krigsmän gälla även vissa andra personer.

Även 2 mom. gäller endast sådana brott som nämns i 45 kap. Frågan om tillämpning av finsk lag på någon annan typ av brott som en finsk krigsman har förövat utom-

lands avgörs på basis av andra stadganden i det kapitel som denna proposition gäller.

I ett utlåtande föreslogs det att brott som förövats utomlands av civiltjänstgörare också skulle omfattas av denna paragraf. Gärningar som uppfyller rekvisitet för civiltjänstgöringsbrott, om vilket det stadgas i 26 § civiltjänstlagen (1723/91), kan dock enligt gärningsortsstadgandet i 10 § i allmänhet anses vara begånget i Finland. Frågan har dessutom ingen större praktisk betydelse, eftersom civiltjänst i regel fullgörs i Finland.

5 §. *Brott som riktar sig mot finska medborgare*

Enligt den gällande lagen är den passiva personaltetsprincipen obegränsad, varför finsk strafflag i princip kan tillämpas på alla utomlands begångna brott som riktar sig mot finländare. Ett så omfattande tillämpningsområde är inte motiverat. Det kan även leda till folkrättsliga konflikter med den stat inom vars område brottet har förövats. I de flesta fall erbjuder gärningsortens lagstiftning ett tillräckligt effektivt skydd för finska medborgare, i Finland varaktigt bosatta utlänningar samt finska juridiska personer. För att undvika situationer där en tämligen allvarlig rättskränkning som riktar sig mot ovan nämnda intressegrupper lämnas obestraftad, har i paragrafen intagits ett stadgande om sådana brott.

Enligt paragrafen tillämpas finsk lag på brott som begåtts utomlands och som riktat sig mot en finsk medborgare, ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning. Till denna del motsvarar stadgandet den nuvarande lagen. I medborgarskapslagen (401/68) stadgas om finskt medborgarskap. Ett samfund anses finsk då den registrerats såsom finsk eller annars har hemort i Finland. Uttrycket "samfund, stiftelse eller någon annan juridisk person" skall tolkas på samma sätt som samma uttryck i 9 kap. 1 § strafflagen som trätt i kraft den 1 september 1995. Med i Finland varaktigt bosatt utlänning avses en utlänning som bosatt sig i Finland annat än tillfälligt. Vid tolkning kan stadgandena i utlänningslagen (378/91) och lagen om hemkommun (201/94) erbjuda hjälp.

Tillämpningsområdet för finsk strafflag föreslås bli inskränkt så att ett brott som riktat sig mot en finländare är straffbart en-

ligt finsk lag endast då det rör sig om ett allvarligt brott. Som gräns föreslås att för brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader. Samma gräns iakttas även i 6 och 8 §§ i detta kapitel. Smärre lagöverträdelse lämnas sålunda utanför tillämpningsområdet för finsk straffrätt.

Tillämpningsområdet inskränks även av att gärningen enligt den föreslagna lagen skall vara straffbar på gärningsorten. Kravet på dubbel straffbarhet framgår av 11 § i samma kapitel. Stadgandet motsvarar nordiska straffrättskommitténs rekommendation, enligt vilken tillämpningsområdet i enlighet med den passiva personaltetsprincipen skall begränsas till brott som är straffbara både enligt lagen på gärningsorten och i domstolsstaten eller som har begåtts på ett område som inte tillhör någon stat.

6 §. *Brott som begås av finsk medborgare*

Enligt den internationella straffrättsens principer skall en stat antingen utlämna en gärningsman för att lagföras i en annan stat eller bestraffa honom själv. Enligt lagen om utlämning för brott kan en finsk medborgare inte utlämnas till en annan stat för att lagföras där. Även i lagen om utlämning för brott i Finland och de övriga nordiska länderna emellan har intagits begränsningar för utlämning av finska medborgare. Tillämpningsområdet för finsk straffrätt skall därför utsträckas till brott som finländare har begått utomlands.

I 1 mom. föreslås olika förutsättningar för tillämpning av den aktiva personaltetsprincipen utgående från var brottet har begåtts. Då brottet har begåtts inom en annan stats område krävs enligt 11 § att gärningen är straffbar även på gärningsorten. Detta överensstämmer med folkrättsens principer. Gärningsstaten skulle kunna uppfatta det som en inblandning i dess interna angelägenheter om Finland skulle döma till straff för en gärning som inte är ett brott enligt gärningsstatens lag. Det är inte skäl att på detta sätt betona medborgarnas hörsamhetsplikt gentemot det egna landets lagstiftning då de befinner sig inom en annan stats område, utan handlandet skall ges en straffrättslig bedömning som i första hand baserar sig på gärningsortens lagstiftning. Kravet på dubbel straffbarhet motsvarar nordiska straffrättskommitténs rekommendation.

Om brottet har förövats på ett område

som inte tillhör någon stat, skall straff utdömas enligt finsk lag endast då på brottet kan följa fängelse i mer än sex månader. Som exempel på områden som inte tillhör någon stat kan nämnas åtminstone öppna havet och Antarktis. Endast då det rör sig om tämligen allvarliga brott kan det i sådana fall vara motiverat att utsträcka tillämpningsområdet för finsk straffrätt till områden utanför Finland. Även nordiska straffrättskommittén föreslog att man överväger om brott för vilka inte kan följa strängare straff än böter eller ett kort frihetsstraff skall falla inom ramen för straffrättens tillämpningsområde då de har förövats på ett område som inte tillhör någon stat.

Då frågan om medborgarskap skall avgöras är enligt 2 mom. gärningstidpunkten eller tidpunkten då rättegången inleds avgörande. Syftet är att ingen skall kunna undgå straffrättsligt ansvar genom att byta medborgarskap efter gärningstidpunkten. Problem kan uppkomma i sådana fall där gärningsmannen under tiden mellan gärningstidpunkten och den tidpunkt då rättegången inleds har blivit finsk medborgare. En sådan person jämställs i förslaget med en som vid gärningstidpunkten har varit finsk medborgare, eftersom beslut om utlämning av en person som förvärvat finskt medborgarskap efter att ha begått brottet fattas på samma grunder som i fråga om andra finska medborgare. Den som förvärvat finskt medborgarskap har dessutom i allmänhet närmare anknytning till Finland än till gärningsorten. Stadgandet motsvarar gällande lagstiftning i Sverige och nordiska straffrättskommitténs rekommendation.

I 3 mom. 1 punkten jämställs med finska medborgare den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är varaktigt bosatt i Finland. Jämställandet, som rekommenderas av nordiska straffrättskommittén, baserar sig på att en sådan person i allmänhet oberoende av medborgarskap har närmare anknytning till Finland än till det land där brottet har begåtts. På samma sätt som i 5 § avses här med varaktigt i Finland bosatt utlämning en utlämning som annat än tillfälligt tagit sin hemvist i Finland. Vid gränsdragningen mellan tillfälligt och varaktigt boende kan som grund för tolkning användas stadgandena i utlänningslagen och lagen om hemkommun.

I 2 punkten jämställs med finska medborgare de som då rättegången inleds är med-

borgare eller varaktigt bosatta i ett annat nordiskt land. De nordiska länderna har i samband med att de anslutit sig till vissa internationella konventioner, såsom den europeiska konventionen om utlämning för brott (FördrS 32/71), uppgett att de jämställer medborgare i andra nordiska länder och i ett annat nordiskt land varaktigt bosatta personer med sina egna medborgare. Denna punkt motsvarar i sak gällande lag i Island, Sverige och Danmark och ett motsvarande stadgande har i enlighet med nordiska straffrättskommitténs rekommendation föreslagits bli intaget även i norsk lag.

7 §. Internationella brott

Den internationella straffrättens betydelse har ökat hela tiden. Det mellanstatliga samarbetet i försöken att stävja allvarlig internationell brottslighet har utvidgats särskilt genom internationella konventioner.

Flera internationella konventioner förutsätter att de stater som ansluter sig till dem utvidgar tillämpningsområdet för sin straffrätt till att omfatta de gärningar som definieras i konventionen och i den utsträckning som konventionen kräver. Vissa internationella konventioner fastställer att de gärningar som konventionen gäller omfattas av universalitetsprincipen.

I gällande 1 kap. 3 § 2 mom. ingår en uttömmande förteckning över de brott på vilka universalitetsprincipen skall tillämpas. Förteckningen motsvarar uppenbarligen inte helt de internationella konventioner Finland har anslutit sig till. För det första förutsätter inte alla de konventioner som gäller i förteckningen nämnda världsbrott, dvs. internationella brott i vidsträckt bemärkelse, en tillämpning av universalitetsprincipen. De s.k. Genève-konventionerna (FördrS 8/55) om krigsförbrytelser och kränkning av de mänskliga rättigheterna definierar som världsbrott endast de grova brott som beskrivs närmare i konventionerna, medan stadgandena i 13 kap. strafflagen kan tillämpas även på lindrigare brottstyper. Det är uppenbart att tillämpningsområdet för finsk straffrätt i detta fall har utvidgats onödigt mycket. I förteckningen saknas å andra sidan sådana brott, för vilkas del frågan om jurisdiktionen genom internationella konventioner har reglerats ungefär på samma sätt som i fråga om de brott som förteckningen upptar. Det föreligger alltså en risk att Fin-

land bryter mot sina internationella avtalsförpliktelser.

Med tanke på exakthetskravet i straffrätten är den nuvarande lagstiftningstekniken motiverad. Det är dock lagtekniskt för komplicerat att i lagen räkna upp alla brott som omfattas av universalitetsprincipen. Den internationella straffrätten utvecklas mycket snabbt och nya konventioner bereds och ingås hela tiden. Det vore därför komplicerat att på lagnivå hålla en uttömmande förteckning uppdaterad.

En annan möjlighet att stadga om universalitetsprincipen är att gå in för en generalklausul. Nackdelen med en generalklausul är dock att svårigheter uppstår vid lagtillämpningen, och denna lösning kan inte heller med tanke på legalitetsprincipen anses acceptabel. I andra länders strafflagstiftning har man även gått in för olika kombinationer av förteckningar och en generalklausul.

Nordiska straffrättskommittén har rekommenderat att tillämpningsstadgandena formuleras så att redan av den nationella lagstiftningen framgår på vilka brott universalitetsprincipen skall tillämpas. Enligt kommittén kan i lagstiftningen även användas en generalklausul, om den kompletteras med tillämpningsföreskrifter som innehåller en detaljerad gärningsföreteckning.

I detta förslag har man i enlighet med nordiska straffrättskommitténs rekommendationer försökt förena å ena sidan de krav som ställs av legalitetsprincipen och å andra sidan av ändamålsenlighetsaspekter. I paragrafen föreslås endast en generalklausul om att på internationella brott tillämpas finsk lag oberoende av lagstiftningen på gärningsorten. Stadgandet föreslås bli kompletterat med en förordning som innehåller en uttömmande förteckning över de konventioner och de brott på vilka finsk lagstiftning kan tillämpas med stöd av universalitetsprincipen. En sådan lagstiftningsteknik gör det möjligt att smidigt ändra lagstiftningen så att den motsvarar folkrättens krav. Å andra sidan motsvarar en fullständig förteckning över alla de brott på vilka universalitetsprincipen skall tillämpas även straffrättens krav.

Av en internationell konvention framgår det inte alltid entydigt om avsikten är att tillämpa universalitetsprincipen på de brott som konventionen gäller. Många avtal förutsätter dock att en avtalsstat på begäran av en annan avtalsstat antingen utlämnar en gärningsman för att lagföras i detta land eller

dömer honom enligt sina egna lagar. En sådan avtalsförpliktelse skulle kunna orsaka problem för det första när en person som är misstänkt för ett internationellt brott är en finsk medborgare som inte kan utlämnas enligt den gällande utlämningslagstiftningen. Om t.ex. en finsk medborgare har begått ett internationellt brott inom en sådan stats område där gärningen inte är straffbar, uppfylls inte det krav på dubbel straffbarhet som uppställs i 6 och 11 §§, varvid den aktiva personalitetsprincipen inte kan tillämpas.

Enligt vissa konventioner får även en annan stat än den där brottet har begåtts begära utlämning av gärningsmannen. Om begäran av någon anledning inte kan bifallas, måste Finland i stället för att lämna ut gärningsmannen döma honom här. Enligt det arrangemang som föreslås i 8 § skall finsk straffrätt emellertid tillämpas endast då gärningsstaten kräver utlämning. För att Finland i dessa fall skall kunna fullgöra sina konventionsenliga förpliktelser, skall universalitetsprincipen tillämpas. Den förteckning som intas i förordningen bör därför även uppta avtal av denna typ samt i dem avsedda brott.

Som *bilaga 2* till denna proposition ingår ett utkast till en förordning om tillämpningen av 11 kap. 7 § strafflagen. Av denna framgår på vilka avtal och brott finsk strafflag skall tillämpas oavsett lagen på gärningsorten. Förordningen motsvarar till sitt innehåll en liknande förteckning i nordiska straffrättskommitténs betänkande.

Med stöd av internationell sedvanerätt har staterna rätt att utdöma straff för vissa typer av brott oberoende av gärningsmannens nationalitet, gärningsorten eller brottsobjektet. Det är oklart vilka brott som skall betraktas som internationella brott i ordets egentliga bemärkelse, dvs som folkrättsbrott. En tämligen stor enighet råder om att sjöröveri, krigsförbrytelser samt brott mot humaniteten är sådana brott. Dessa brott underlyder direkt med stöd av den internationella sedvanerätten universalitetsprincipen, vilket innebär att straff för dessa brott kan dömas ut utan internationella konventioner eller nationell lagstiftning. I detta lagförslag ingår inga stadganden om dessa brott.

8 §. *Annat brott som begås utomlands*

I enlighet med principen om ställföreträdande lagskipning kan på ett brott tillämpas strafflagstiftningen i det land där gärnings-

mannen vistas, även då brottet saknar annan anknytningsgrund till denna stat och inget annat stadgande i 1—7 §§ i detta kapitel kan tillämpas. En stat som inte har någon egentlig anknytningsgrund till den straffbara gärningen kan tillämpa sin egen strafflagstiftning, eftersom gärningsmannen annars skulle kunna gå fri från straff. Det kan vara fråga om att han inte kan utlämnas till gärningsstaten eller att detta anses oändamålsenligt, eller att gärningsstaten har framställt begäran om handläggning av brottet. Det är alltså fråga om en form av internationell rättshjälp. Vissa internationella konventioner som Finland har anslutit sig till förutsätter ett dylikt förfarande. Som exempel kan nämnas konventionen om förebyggande och bestraffning av brott mot personer, som åtnjuter internationellt skydd, bland dem diplomatiska representanter (FördrS 63/78) samt konventionen mot tagande av gisslan (FördrS 38/83).

Enligt gällande 1 kap. 3 § 2 mom. strafflagen begränsas möjligheten att tillämpa principen om ställföreträdande lagskipning endast av kravet på dubbel straffbarhet. I det föreslagna stadgandet uppställs ytterligare begränsningar, och stadgandet kommer till denna del att begränsa tillämpningen av finsk strafflagstiftning, i enlighet med nordiska straffrättskommitténs rekommendationer.

Enligt 11 § är en förutsättning för tillämpningen av denna paragraf alltid att kravet på dubbel straffbarhet har uppfyllts. Enligt 8 § krävs dessutom att den stat där brottet har begåtts har framställt begäran att för brottet skall väckas åtal eller att gärningsmannen skall utlämnas. Finland skall enligt lagförslaget således inte på eget initiativ i denna typ av fall gå in för att bestraffa för utomlands förövade gärningar.

En åtalsbegäran från en främmande stat kan basera sig antingen på en internationell multilateral konvention eller på en bilateral överenskommelse. Finland har anslutit sig till den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål (30/81). För att underlätta samarbetet har de högsta åklagarna i de nordiska länderna år 1970 kommit överens om förfarandet vid väckande av åtal i ett annat nordiskt land än det där brottet har förövats. Överenskommelsen är inget statsfördrag, och har inte heller bringats i kraft inom de enskilda staterna. Gällande 1 kap. 6 § 3 punkten har dock legat till grund för avtalet. Finland har ingått bilaterala avtal om

åtalsförfarandet med Polen, Ungern och Sovjetunionen, av vilka det sistnämnda är i kraft med Ryssland.

Ett utomlands begånget brott kan bli föremål för behandling i Finland också på den grunden att den stat där brottet har begåtts har begärt att gärningsmannen skall utlämnas, men begäran har avslagits. En gärningsman skall alltså i första hand utlämnas, medan väckande av åtal vid finsk domstol är ett subsidiärt förfarande. Utlämnning av gärningsmannen kan basera sig på lag eller avtal. Finland har anslutit sig till den europeiska konventionen om utlämning för brott (FördrS 33/71) och bilaterala utlämningsavtal har ingåtts med ett flertal stater.

Enligt vissa konventioner om internationella brott kan också någon annan stat än den där brottet har begåtts göra en utlämningsframställning. Tillämpningen av denna paragraf förutsätter uttryckligen att utlämningsbegäran har gjorts av gärningsstaten. De krav som följer av internationella konventioner har beaktats i 7 § i detta kapitel.

Utöver kravet på dubbel straffbarhet och en åtals- eller utlämningsbegäran, förutsätts det att för brottet enligt finsk lag kan följa ett frihetsstraff på över sex månader. Denna begränsning utesluter tillämpning av finsk strafflag på sådana utomlands begångna brott på vilka det på grund av deras obetydlighet inte är motiverat att använda finska myndigheters resurser.

9 §. Juridiska personers straffansvar

Straffansvar för juridiska personer infördes i Finland genom den lag om ändring av strafflagen som trätt i kraft 1.9.1995. Detta måste också beaktas i stadgandena om straffrättens tillämpningsområde.

Företagsverksamheten internationaliseras i snabb takt. Många företag är verksamma i flera länder och de strävar efter att förlägga sin ekonomiska verksamhet till områden som är affärsekonomiskt fördelaktiga. Denna tendens bör beaktas också i strafflagstiftningen. Det är därför nödvändigt att utvidga straffrättens tillämpningsområde så att finska domstolar är behöriga att döma samfund till straff för utomlands begångna brott. I paragrafen föreslås att även en juridisk persons straffansvar bestäms enligt finsk lagstiftning, förutsatt att på gärningen skall tillämpas finsk lagstiftning enligt detta kapitel.

Det föreslagna stadgandet är nödvändigt

för att ett samfund i vars verksamhet ett brott har begåtts inte skall undgå straffrättsligt ansvar enbart på den grunden att brottet har begåtts utomlands. Samfundens straffrättsliga ansvar baserar sig på gärningar eller underlåtelser av personer som handlat på deras vägnar eller till deras förmån. Om en fysisk person kan dömas till straff vid en finsk domstol kan sålunda även en juridisk person ådömas straff enligt finsk lag, förutsatt att brottet är sådant att en juridisk person enligt finsk lag kan ställas till ansvar.

Nordiska straffrättskommittén påpekade i sitt betänkande att de nordiska ländernas stadganden om juridiska personers straffansvar till sina utgångspunkter avviker från varandra, och avstod därför från att ge rekommendationer om tillämpningen av straffrätten på utomlands begångna samfundsbrott.

10 §. *Gärningsorten*

I detta kapitel behandlas dels brott som förövats i Finland, dels utomlands förövade brott. Det är inte alltid helt entydigt var ett brott skall anses vara förövat. I denna paragraf föreslås därför i överensstämmelse med gällande 1 kap. 4 § ett särskilt stadgande om vilket ort som skall anses vara gärningsorten. Stadgandet är mera detaljerat än det gällande stadgandet, och dess innehåll motsvarar nordiska straffrättskommitténs betänkande.

I 1 mom. definieras gärningsorten för brott som förövats genom aktivt handlande på samma sätt som i gällande lag. Gärningsorten är både den plats där den brottsliga handlingen företogs och den plats där den rekvisitsenliga följden av brottet framträdde. Om gärningen förövas i ett land och följden framträder i ett annat land, är vardera landet behörigt i saken. Ett brott anses således vara begånget i Finland både när det har förövats här och när följdena framträder här. Vid bestämmandet av gärningsorten är följdena av brottet av betydelse endast där dessa ingår som ett element i brottsrekvisitet.

I den gällande strafflagen finns inget särskilt stadgande om gärningsorten vid underlåtenhetsbrott. För klarhetens skull behövs ett sådant stadgande. Då det gäller underlåtenhetsbrott skall den ort där gärningsmannen hade bort företa en handling betraktas som gärningsort. Om ett underlåtenhetsbrott för att uppfylla brottsrekvisitet förutsätter att

en följd inträffar, anses gärningsorten, precis som i fråga om brott som förövats genom aktivt handlande, vara den ort där följden framträdde. Ett underlåtenhetsbrott har sålunda förövats i Finland om gärningsmannen hade bort handla här eller om en rekvisitsenlig följd inträffar här.

Om ett brott förövas genom radio- eller televisionsutsändning kan flera länder betraktas som gärningsort. Nordiska straffrättskommittén har rekommenderat att de nordiska länderna med tanke på sådana fall skall komma överens om hur gärningsorten skall definieras och straffrätten tillämpas. Eftersom något sådant avtal ännu inte har ingåtts och eftersom stadgandena om detta sannolikt skulle intas i lagstiftning utanför strafflagen, har i denna proposition inte intagits något förslag till stadgande om hur gärningsorten skall bestämmas i dessa fall.

Gärningsorten för försök till brott bestäms i 2 mom. på basis av samma synpunkter som i fråga om fullbordade brott. Gärningsorten är enligt grundstadgandet den ort där en gärning som stannade vid försök har begåtts. Alternativt kan som gärningsort anses den ort där gärningens rekvisitsenliga följder skulle ha framträtt. Vid bedömning av var följdena skulle ha framträtt är kriteriet å ena sidan en objektiv, i efterskott gjord sannolikhetsskalkyl och å andra sidan gärningsmannens subjektiva uppfattning. Det är nödvändigt i detta fall att beakta gärningsmannens uppfattning för att den omständigheten att följden, som enligt gärningsmannens intentioner skulle inträffa i Finland, av en slump inträffade utomlands inte skulle medföra att brottet inte faller under finsk lagstiftning. Om gärningsmannen t.ex. haft för avsikt att döda sitt offer genom att på ett tåg som har Finland som destination placera en tidsinställd bomb som skall detonera i Finland, är det motiverat att betrakta Finland som gärningsort även om bomben detonerade i en främmande stat på grund av att tåget var försenat.

I 3 mom. har intagits ett särskilt stadgande om delaktighet i brott. Enligt stadgandet skall en anstiftares eller medhjälpares brott anses vara begånget både på den ort där delaktighetsbrottet utfördes och på den ort där gärningsmannens brott anses begånget. I den gällande lagen finns inga stadganden om gärningsorten vid delaktighetsbrott, men finsk straffrätt anses i detta avseende ha omfattat den s.k. accessoriska principen, enligt

vilken straffbarheten för delaktighet är beroende av straffbarheten för det fullbordade brottet. Enligt förslaget skall gärningsorten för delaktighetsbrott emellertid ges en självständig betydelse såsom alternativ gärningsort.

För det fall att säkerhet inte kan nås om gärningsorten har i 4 mom. intagits ett kompletterande stadgande. Om det i sådana fall finns grundad anledning att anta att gärningen har förövats i Finland, skall Finland anses som gärningsort.

11 §. *Kravet på dubbel straffbarhet*

Den gällande lagen förutsätter endast i begränsad utsträckning dubbel straffbarhet, dvs. att gärningen skall vara straffbar både enligt lagen på gärningsorten och enligt Finlands lag. Kravet på dubbel straffbarhet föreslås gälla avsevärt fler situationer än det gör för närvarande. Dubbel straffbarhet skall krävas för bestraffning i Finland för utomlands begångna brott då de inte är riktade mot Finland, inte är tjänste- eller militärbrott eller internationella brott eller har anknytning till ett finskt fartyg. Förslaget innebär en inskränkning av tillämpningsområdet för finsk straffrätt.

Enligt folkrätten har en suverän stat primär domsmakt i fråga om de brott som begås inom dess territorium. Om en annan stat dömer till straff för en gärning som inte är straffbar enligt lagen på gärningsorten, innebär detta en viss inblandning i gärningsstatens interna angelägenheter. Sålunda stöder den folkrättsliga suveränitetsprincipen kravet på dubbel straffbarhet.

Det är också viktigt för Finland att ingen blandar sig i våra interna angelägenheter. Lagstiftningen i många länder upptar gärningar för vilka det stadgas t.o.m. hårda straff, men som inte betraktas som brott enligt finsk rättsuppfattning. Om någon skulle dömas utomlands för en gärning som begåtts i Finland och som är tillåten här, skulle det kränka den finska rättsuppfattningen och Finlands suveränitet. I sådana fall är det förenligt med finländska intressen att kräva att finsk lag skall beaktas, dvs. att dubbel straffbarhet föreligger. Det vore svårt att framställa ett sådant krav till en annan stat, om inte Finland skulle iaktta samma princip i sin egen lagstiftning.

Kravet på dubbel straffbarhet kan motiveras även ur gärningsmannen synvinkel. Det

har ofta ansetts kunna härledas ut legalitetsprincipen. Gärningsmannen borde nämligen i princip alltid kunna bedöma de straffrättsliga följderna av sitt handlande. Det har han svårt att göra, om han kan dömas till straff i en annan stat oberoende av lagstiftningen i gärningsstaten.

De flesta straffstadganden är inte nationellt begränsade, och medborgarna i en stat skulle kunna anses skyldiga att följa sitt hemlands lagar också utomlands. En sådan uppfattning är emellertid inte längre realistisk och motsvarar inte verkligheten. Utgångspunkten bör vara att alla i första hand skall följa de rättsliga normer som råder på vistelseorten. I paragrafen förutsätts därför dubbel straffbarhet då det är fråga om i 6 § avsett brott som förövats utomlands av en finländare. Samma krav uppställs i de övriga nordiska ländernas strafflagar, och även nordiska straffrättskommittén har rekommenderat detta.

Kravet på dubbel straffbarhet föreslås även gälla sådana mot finländare riktade brott som regleras i 5 §. Enskilda intressen kan i allmänhet anses få tillräckligt effektivt skydd av de straffstadganden som gäller på gärningsorten. I sådana fall krävs för närvarande inte dubbel straffbarhet, vilket innebär att tillämpningsområdet för finsk strafflag skulle inskränkas genom den föreslagna lagen. Därmed kommer våra tillämpningsstadganden att bättre motsvara strafflagstiftningen i de andra nordiska länderna samt nordiska straffrättskommitténs rekommendationer.

Den tredje situationen där dubbel straffbarhet enligt förslaget skall krävas är i samband med sådana andra, utanför Finland förövade brott som regleras i 8 §. I samband med internationell straffrättslig rättshjälp är detta krav naturligt. Med stöd av den aktiva och passiva personalitetsprincipen har ett sådant brott en stark anknytning till den stat som utövar sin jurisdiktion och kravet på dubbel straffbarhet innebär en inskränkning av tillämpningsområdet för strafflagen. Situationen är emellertid en annan i de fall som avses i 8 § och dubbel straffbarhet kan anses utgöra en grund för tillämpningsområdet.

Dubbel straffbarhet innebär enligt paragrafen att gärningen måste vara straffbar både enligt finsk lag och enligt lagen på gärningsorten. Strafflagsprojektet föreslog att kravet på dubbel straffbarhet inte skulle uppfyllas enbart genom att gärningstypen eller gärningen i och för sig är straffbar, utan det

förutsattes att gärningsmannen skulle kunna dömas till straff för samma gärning även enligt lagen på gärningsorten. Eftersom en sådan konkret straffbarhet skulle vara vansklig att leda i bevis vid domstol, har man i paragrafen stannat för en lindrigare lösning.

Eftersom dubbel straffbarhet är en förutsättning för att straff skall kunna ådömas, ankommer det på åklagaren att visa att kravet uppfyllts. Åklagaren måste således visa att gärningen är straffbar också enligt den lag som gäller på gärningsorten. I allmänhet skaffas denna bevisning fram redan då åtalsförordnandet prövas vid justitiekanslersämbetet.

Kravet på dubbel straffbarhet avgörs enligt principen om lindrigare lag, dvs. om lagen på gärningsorten har ändrat under tiden mellan gärningen och domen, skall den lindrigare lagen tillämpas.

I paragrafen stadgas ytterligare att i Finland inte får dömas till en strängare påföljd än vad som har stadgats i lagen på gärningsorten. Avgörande är det straffmaximum som stadgats för gärningen. Sådana omständigheter i samband med brottet skall beaktas som enligt lagen på gärningsorten påverkar straffskalan. Om t.ex. straff för brottet skall dömas ut enligt en lindrigare straffskala på grund av en omständighet som nämns i lagen på gärningsorten, bestämmer denna lindrigare straffskala det maximistraff som kan dömas i Finland, även om motsvarande omständighet inte enligt finsk lag anses som en förmildrande grund. Om gärningsmannen döms till flera typer av straffrättsliga påföljder, skall för envar påföljd väljas högst den strängast möjliga.

12 §. Justitiekanslerns åtalsförordnande

Stadgandena om tillämpningsområdet gör det möjligt att i en mycket vid omfattning tillämpa finsk straffrätt. Detta innebär att de även gäller fall som inte har någon särskilt nära anknytning till Finland. Det gäller framförallt utomlands förövade brott, men också vissa brott vilkas enda anknytning till Finland är att de begåtts på Finlands territorialvatten eller i finskt luftrum. På dessa fall är i allmänhet också någon främmande stats straffrättsliga normer tillämpliga, och en positiv jurisdiktionskonflikt kan uppstå mellan Finland och en eller flera främmande stater. Det behövs därför ett förfarande där man i varje enskilt fall prövar om det är ändamåls-

enligt att framställa ett straffyrkande i Finland.

I paragrafen föreslås att denna ändamålsenlighetsprövning precis som för närvarande koncentreras till den högsta åklagarmyndigheten, dvs. justitiekanslern. Detta tryggar en enhetlig och ändamålsenlig praxis. Det föreslagna stadgandet är inte en materiell tillämpningsnorm, utan ett processuellt stadgande som gäller väckande av åtal. Det bör dock observeras att stadgandet även reglerar målsägandens rätt att väcka talan vid en finsk domstol.

I 1 mom. 1 punkten uppställs som huvudregel är att justitiekanslerns åtalsförordnande är en förutsättning för att ett brott som förövats utomlands skall kunna behandlas vid finsk domstol. I dessa fall är förfarandet med åtalsförordnande nödvändigt, för att folkrättens normer om staternas suveränitet och eventuella kompetenskonflikter skall beaktas innan saken kommer upp vid en finsk domstol.

Enligt den föreslagna 1 § kan finsk straffrätt tillämpas på brott som begåtts i Finland, och för dessa behövs normalt inget åtalsförordnande av justitiekanslern. Har brottet begåtts ombord på ett utländskt fartyg eller luftfartyg på Finlands territorialvatten eller i dess luftrum, har straffrättens tillämpningsområde emellertid begränsats genom internationella konventioner. Kuststaten eller den stat i vars luftrum brottet har begåtts har i dessa fall rätt att bestraffa gärningsmannen, om gärningen har kränkt dess rätt. Med tanke på ett sakligt och smidigt beaktande av begränsningarna stadgas det i 1 mom. 2 punkten att justitiekanslerns åtalsförordnande krävs om en utlänning har begått ett brott ombord på ett utländskt fartyg då det befunnit sig på Finlands territorialvatten eller ombord på ett utländskt luftfartyg då det befunnit sig i Finlands luftrum och brottet inte riktat sig mot Finland eller någon eller något som avses i 5 §. Stadgandet motsvarar nordiska straffrättskommitténs rekommendation.

I regel får ett utomlands förövat brott alltså inte handläggas i Finland utan justitiekanslerns förordnande. I vissa fall är det emellertid motiverat att avvika från denna regel. Dessa undantag stadgas i 2 mom. 1 punkten i detta moment stadgas att justitiekanslerns åtalsförordnande inte behövs, om gärningsmannen är finsk medborgare eller någon som enligt 6 § jämställs med en finsk

medborgare och brottet riktat sig mot Finland, en finsk medborgare, en i Finland varaktigt bosatt utlänning eller ett finskt samfund. Förslaget avviker från nuvarande 1 kap. 6 § 2 punkten sålunda att det förutom finska medborgare även gäller med dem jämställda gärningsmän och likaså brott som riktar sig mot i Finland varaktigt bosatta utlänningar. Ändringarna är en konsekvens av stadgandena i 5 och 6 §§.

I dessa fall har gärningsmannen och brottsobjektet sådana anknytningar till Finland som är internationellt allmänt erkända. En stat anses ha rätt att utsträcka tillämpningsområdet för sina straffrättsliga stadganden utanför sitt eget territorium för att bestraffa eller skydda sina medborgare samt för att trygga både sina egna och privata intressen. I situationer som avses i 1 punkten förutsätter åtalsprövningen således inte att särskilda omständigheter beaktas på ett sådant sätt som skulle kräva ett beslut av justitiekansler. Kravet på att justitiekanslern skall meddela ett åtalsförordnande begränsar även målsägandens åtalsrätt, och man bör förhålla sig restriktivt till inskränkningar av denna rätt i de fall där folkrätten inte förutsätter sådana.

Enligt 2 punkten i momentet krävs inget åtalsförordnande av justitiekanslern då brottet har begåtts i ett nordiskt land och behörlig åklagare på gärningsorten har framställt en åtalsbegäran. Stadgandet baserar sig på det nordiska åklagaravtalet och i gällande lag finns ett motsvarande stadgande. Åklagaravtalet har gjorts för att främja ett smidigt samarbete på straffrättens område, och förfarandet med åtalsförordnande skulle stå i konflikt med detta syfte. I punkten nämns inte kravet på dubbel straffbarhet, eftersom detta beaktats i 11 §.

Enligt 3 punkten omfattar de brott som förutsätter justitiekanslers åtalsförordnande inte brott som förövats ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg då det befunnit sig på öppna havet eller på ett område som inte tillhör någon stat eller ombord på ett luftfartyg då det befunnit sig i luften över området. I dessa fall krävs inget åtalsförordnande av justitiekanslern, eftersom gärningen har starka anknytningspunkter till Finland och kompetenskonflikter sannolikt inte uppstår. Stadgandet avviker från nuvarande lag genom att gärningsorten endast kan vara ett område som inte tillhör någon stat och gärningsmannen kan vara vem som

helst.

Enligt 4 punkten krävs inget åtalsförordnande av justitiekanslern när brottet har begåtts ombord på ett fartyg eller ett luftfartyg medan det befunnit sig i reguljär trafik mellan orter i Finland eller mellan en ort i Finland och någon ort i ett annat nordiskt land. Något motsvarande stadgande finns inte i den gällande lagen. Ett sådant stadgande behövs, eftersom 3 punkten inte gäller brott som förövats på en annan stats territorium eller ovanför det, inte heller brott som begåtts ombord på ett fartyg eller luftfartyg som inte är finskt. Det nordiska samarbetet förutsätter också i detta fall ett smidigt åtalsförfarande, vilket även nordiska straffrättskommittén rekommenderat.

Enligt 5 punkten krävs inget åtalsförordnande av justitiekanslern, om brottet skall behandlas enligt militära rättegångslagen. Denna punkt motsvarar nuvarande 1 kap. 6 § 2 mom. strafflagen. Enligt det föreslagna 4 § 2 mom. skall finsk lag tillämpas på militära brott som begåtts utomlands av en person som är underkastad stadgandena i 45 kap. strafflagen. Dessa brott behandlas i enlighet med militära rättegångslagen. Utöver de egentliga militära brotten skall enligt 2 § 2 mom. militära rättegångslagen även åtal mot en krigsman för vissa andra i strafflagen kriminaliserade handlingar behandlas såsom ett militärt rättegångsärende, om gärningen har riktat sig mot försvarsmakten eller mot en annan krigsman. Likaså skall sådana i 2 § 2 och 3 mom. militära rättegångslagen nämnda brott som förövats av någon som tjänar i gränsbevakningsväsendet eller övervakningstrupper behandlas såsom militära rättegångsären.

Utmärkande för brottmål som behandlas enligt militära rättegångslagen är att de kräver sakkunskap om militära frågor. Det är de militära myndigheterna som beslutar om disciplinärt förfarande och om anhängiggörandet av ett ärende, medan motsvarande beslut i fråga om en person som tjänstgör inom gränsbevakningsväsendet fattas av dess huvudstab och i fråga om dem som tjänstgör i en finsk övervakningsstyrka av försvarsministeriet. På grund av de speciella omständigheter som hänför sig till åtalsprövningen är det ändamålsenligt att inte förutsätta åtalsförordnande av justitiekanslern i dessa ärenden.

Enligt 6 punkten krävs inget åtalsförordnande av justitiekanslern då republikens pre-

sident eller riksdagen fattar beslut om väckande av åtal. Ett motsvarande stadgande finns i gällande 1 kap. 8 §. Eftersom uppgiften att pröva om åtal skall väckas har förbehållits republikens president eller riksdagen, innebär det att beslutet är förknippat med statsförfattningsrättsliga och politiska frågor. Den beslutanderätt som tillkommer de demokratiskt valda organ som utövar statens högsta beslutanderätt kan inte begränsas genom ett förfarande med åtalsförordnande.

Enligt 47 § 1 mom. regeringsformen kan republikens president besluta om att åtal skall väckas mot en medlem av statsrådet eller mot justitiekanslern. Enligt 47 § 2 mom. regeringsformen beslutar riksdagen å sin sida om väckande av åtal mot republikens president för hög- eller landsförräderi. Enligt 13 § riksdagsordningen och lagen om rätt för riksdagen att granska lagligheten av statsrådsmedlemmarnas och justitiekanslerns samt riksdagens justitieombudsmans ämbetsåtgärder fattar riksdagen beslut om väckande av åtal mot medlemmar av statsrådet, justitiekanslern, riksdagens justitieombudsman, justitiekanslersadjointen samt biträdande justitieombudsmannen.

13 §. *Utländsk dom*

Eftersom de enskilda staterna har utsträckt tillämpningsområdet för sin straffrätt rätt långt, kan deras domstolars domsmakt i brottmål överlappa varandra, dvs. positiva kompetenskonflikter kan uppkomma. Samma brottmål kan komma upp till behandling i två stater.

En utländsk dom som vunnit laga kraft har enligt gällande lag ingen *res judicata*-effekt i brottmål, vilket innebär att domen inte utgör något hinder för att behandla målet även i en finsk domstol. Om en domstol i ett nordiskt land har givit en laga kraft vunnit dom i ett mål, krävs det ett åtalsförordnande av justitiekanslern för att brottet skall kunna bli föremål för behandling. I andra fall har inte ens detta krav uppställts.

I de andra nordiska ländernas lagstiftning tillmäts utländska domar en större betydelse än i Finland, och nordiska straffrättskommittén har rekommenderat att utländska domar skall beaktas på det sätt som man gjort i vissa av Europarådets avtal. Även om Finland inte har anslutit sig till dessa avtal, föreslås det att paragrafen utformas så att den motsvarar nuvarande nordisk och euro-

peisk praxis.

Med tanke på rättssäkerheten vore det motiverat att en utländsk laga kraft vunnit dom skulle ha samma verkan som en i Finland given dom, dvs. att den utgör ett hinder för en upprepad behandling av målet. Utländska och inhemska domar kan emellertid inte till fullo jämföras, utan i vissa fall kan ett brottmål upptas till ny behandling i Finland.

Paragrafens 1 mom. innebär en betydande ändring jämfört med nuvarande 1 kap. 7 § strafflagen. Enligt huvudregeln får ett utomlands begånget brott inte upptas till behandling vid en finsk domstol, om för brottet har givits en laga kraft vunnit dom utomlands. En utomlands given dom har emellertid denna verkan endast om målet prövats i sak men inte om det av processuella skäl har avvisats utan prövning. Även andra krav ställs på domens innehåll. Domen utgör ett hinder för väckande av åtal, om ett åtal mot den misstänkte har förkastats eller om man beslutat att inte döma gärningsmannen till straff. Samma verkan har även den omständigheten att den ådömda påföljden har verkställts eller att verkställighet pågår. Däremot utgör domen inget hinder för väckande av åtal, om verkställigheten av den ådömda påföljden inte ens har påbörjats. Om påföljden har förfallit enligt domstolsstatens lag, får åtal inte heller väckas. Förfallet kan t.ex. bero på preskription eller benådning. Det föreslås att den nuvarande skillnaden i lagstiftningen mellan å ena sidan nordiska och å andra sidan utländska domar undanröjs.

Det föreslagna momentet innehåller dessutom två terminologiska preciseringar av det gällande stadgandet. Den nuvarande termen "dom" skall ersättas med "lagakraftvunnen dom", varmed avses domstolens slutgiltiga avgörande i målet. I den gällande lagen förekommer begreppet "straff" och i förslaget "påföljd", vilket är ett mera omfattande begrepp. Med detta ord avses ett straff, en såringsåtgärd eller en annan straffrättslig sanktion eller påföljd till följd av ett brott. Påföljden kan även vara okänd hos oss. Syftet med stadgandet är att förhindra ett avgörande som är oskäligt för den åtalade eller den dömda. Av stadgandets syfte följer att det i oklara fall skall tolkas till den åtalades fördel.

Oberoende av en utländsk lagakraftvunnen dom skall justitiekanslern få besluta att

åtal skall väckas, ifall det rör sig om en situation som nämns i 2 mom. 1—4 punkten och den utländska domen inte har sin grund i en begäran som framställts av en finsk myndighet. Ett åtalsförordnande kan anses motiverat i exceptionellt allvarliga fall och om det föreligger ett särskilt skäl att väcka åtal. En ny behandling i en finsk domstol kan vara nödvändig t.ex. om finländska intressen inte beaktats i tillräcklig grad under den utländska rättegången eller om det varit fråga om en skenrättegång. Det kan dessutom vara möjligt att brottet är förenligt med domstolsstatens intressen eller t.o.m. begåtts i dess intresse och att rättegången därför inte varit opartisk eller domslutet varit sådant som Finland inte kan acceptera.

Justitiekanslerns prövningsrätt föreslås bli beskuren. Enligt gällande lag krävs det inte att brottet skall ha en särskild anknytning till Finland. I momentet räknas däremot upp de fall där ett åtalsförordnande kan ges. De motsvarar de europeiska konventionernas bestämmelser om erkännande av domar i brottmål samt om överföring av rättegång.

Enligt 1 punkten kan åtal väckas om brottet har riktat sig mot Finland på det sätt som avses i 3 §. Det straffrättsliga skyddet av statens särskilt vitala intressen bör vara effektivt. En utländsk straffprocess ger inte nödvändigtvis ett tillräckligt skydd för t.ex. Finlands självständighet, yttre säkerhet, internationella ställning eller stats- och samhällsskick.

I 2 punkten nämns de tjänstebrott och militära brott som avses i 4 § och som anses rikta sig direkt mot staten eller ett annat ofientligt samfund. Med tanke på skyddet av viktiga finländska intressen kan en handläggning i Finland i dessa fall vara nödvändig oberoende av den utländska handläggningen.

Momentets 3 punkt behövs eftersom det på grund av internationella överenskommelser är nödvändigt att finska domstolar har en möjlighet att ta upp utomlands begångna internationella brott till prövning, även om en utländsk lagakraftvunnen dom har givits. Risken för skenrättegångar är stor i samband med internationella brott.

Enligt 4 punkten är en utländsk dom inget hinder för behandling av målet då brottet enligt 10 § har förövats i Finland. Brottet har därvid en så nära anknytning till Finland, att ett utländskt domslut inte alltid kan anses tillfredsställande.

Om en finsk domstol dömer till straff för ett brott för vilket gärningsmannen har dömts till straff utomlands och har avtjänat detta åtminstone delvis, skall enligt 3 mom. för detta göras ett avdrag från det straff som utdöms här. Är påföljden en annan än ett frihetsstraff, skall domstolen göra ett skäligt avdrag från straffet. Är påföljden ett frihetsstraff, skall domstolen från straffet avräkna en motsvarande tid eller anse att straffet har utståtts till fullo. I den gällande lagen görs ingen skillnad mellan frihetsstraff och andra påföljder, och det stadgas inte om att ett avdrag är obligatoriskt. På samma sätt som enligt den nuvarande lagen skall domstolen också kunna konstatera att den utländska påföljden är en tillräcklig sanktion.

Även i detta moment har det tidigare använda ordet "straff" ersatts med ordet "påföljd". Till denna del hänvisas till motiveringingen till 1 mom.

14 §. Hänvisningsstadgande

I paragrafen hänvisas till specialstadganden om utlämning för brott och om internationell rättshjälp. Det internationella samarbetet inom straffrätten är livligt och dess betydelse kommer sannolikt att öka. Samarbetet baserar sig på internationella avtal, som bringats i kraft i de enskilda staternas interna lagstiftning.

För närvarande stadgas om utlämning i lagen om utlämning för brott, lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan samt i lagen om återförande i vissa fall av personer som gjort sig skyldiga till kapning av civilt luftfartyg. Lagstiftningen om internationell rättshjälp har nyligen reviderats genom lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/94). I paragrafen hänvisas vidare till den straffrättsliga immuniteten för personer som deltar i en rättegång eller förundersökning, varom stadgas i lagen om immunitet i vissa fall för personer som deltar i rättegång och förundersökning (11/94).

15 §. För Finland förpliktande internationella överenskommelser och folkrättslig praxis

Av paragrafen framgår att de internationella överenskommelser som Finland ingått är förpliktande och att de folkrättsliga begränsningarna kommer i första hand före

den nationella lagstiftningen. Avvikelserna från straffrättens allmänna tillämpningsstadganden kan basera sig antingen på avtal eller på internationell sedvanerätt.

Finland har ingått många internationella överenskommelser som innehåller bestämmelser om utövande av straffrättslig jurisdiktion. Genom konventionerna strävar man för det första efter att främja staternas samröre och internationella organisationers och deras företrädares verksamhet genom att bevilja straffrättslig immunitet för dem som arbetar med internationella uppdrag eller i internationella organisationer. Immunitetens personella och sakliga omfattning varierar i olika konventioner. I vissa fall har denna specialstatus beviljats även familjemedlemmarna till dem som fullgör internationella uppdrag. Immuniteten kan gälla alla brott eller endast sådana brott som har förövats i ett sådant uppdrag som nämns i konventionen.

Finland har anslutit sig till Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser (FördrS 4/70) och Wienkonventionen om konsulära förbindelser (FördrS 50/80). Konventionerna förutsätter att den mottagande staten beviljar diplomaterna och deras familjer samt även konsulerna i deras tjänsteuppdrag straffrättslig immunitet.

I lagen om privilegier och immunitet i fråga om internationella konferenser och särskilda delegationer (527/73) stadgas om straffrättslig immunitet för personer som deltar i en av Finlands regering sammankallad eller med dess tillstånd ordnad internationell konferens eller i förhandlingar i syfte att ordna en sådan eller tillhör en officiell delegation som deltar i en sådan konferens eller är familjemedlem till en delegat. I förordning (728/73) stadgas att lagen tillämpas också på delegationer och delegationsmedlemmar av sådana internationella organisationer som nämns i förordningen.

Förutom i de internationella konventionerna finns dessutom i bilaterala avtal bestämmelser som begränsar straffrättens tillämpningsområde. Som exempel på sådana avtal kan nämnas bilaterala konsularöverenskommelser, varigenom vissa persongrupper beviljas straffrättslig immunitet i det mottagande landet. Sådana avtal har gjorts med bl.a. Sovjetunionen (FördrS 33/66, i kraft med Ryssland), Ungern (FördrS 41/72), Polen (FördrS 46/72) och Rumänien (FördrS 19/73).

Som exempel på konventioner som gäller

internationella organisationer och personer som arbetar i anslutning till dem kan nämnas konventionen rörande Förenta Nationernas privilegier och immunitet och konventionen rörande privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan (FördrS 24/58) jämte bilagor och ändringar. Enligt vad utrikesministeriet uppger tillämpar Finland konventionen rörande Förenta Nationernas privilegier och immunitet på alla de fackorgan till vilka Finland hör. Vidare kan nämnas protokollet angående Europeiska frihandelssammanslutningens rättsliga ställning, privilegier och immunitet (FördrS 14/63), överenskommelsen angående OECD:s privilegier och immunitet (FördrS 26/69), överenskommelsen med kommissionen för skydd av Östersjöns marina miljö angående kommissionens kontor samt dess privilegier och immunitet (FördrS 39/80), protokollet om privilegier, friheter och immunitet för INTELSAT (FördrS 42/81), överenskommelsen med Förenta Nationernas universitet om Internationella institutet för utvecklingsekonomisk forskning (FördrS 36/84), protokollet om privilegier och immuniteter för den internationella organisationen för maritima telekommunikationer via satellit (INMARSAT, FördrS 85/86), protokollet om privilegier och immuniteter för den europeiska organisationen för användning av meteorologiska satelliter (EUMETSAT, FördrS 63/88), protokollet om privilegier och immuniteter för den europeiska telesatellitorganisationen (EUTELSAT, FördrS 54/88), Europarådets stadga (FördrS 21/89), den allmänna överenskommelsen om Europarådets privilegier och immunitet (FördrS 80/89), överenskommelsen med Europeiska gemenskapernas kommission om upprättandet i Finland av en delegation för Europeiska gemenskapernas kommission och om delegationens privilegier och immunitet (FördrS 15/93) samt överenskommelsen med Internationella migrationsorganisationen (IOM) om rättslig ställning, privilegier och immunitet för organisationen och dess regionkontor i Finland (FördrS 31/93).

Begränsningarna av straffrättens tillämpningsområde kan också bero på något annat än gärningsmannens person. Behörigheten för domstolen på gärningsorten har även begränsats då gärningen förövats ombord på en främmande stats fartyg eller luftfartyg. Enligt 1 kap. 1 § strafflagen kan en finsk domstol döma till straff för en gärning som

har förövats på Finlands territorialvatten. Om ett brott har förövats ombord på ett utländskt fartyg då det befunnit sig inom territorialvattengränserna, är tillämpningen av finsk straffrätt mera begränsad än vad ovan nämnda stadgande ger vid handen.

Genom konventionen om territorialhav och tilläggszon (FördrS 7/65), vars syfte är att främja fri sjöfart, har kuststatens domsmakt över fartyg som rör sig på dess territorialvatten begränsats. Kuststaten får inte utöva sin straffrättsliga domsmakt på ett utländskt fartyg som passerar dess territorialvatten genom att anhölla någon eller utföra undersökningar i anslutning till ett brott. Ett undantag från denna huvudregel utgör brott vilkas följder utsträcker sig till kuststaten eller genom vilka kuststatens fred eller den allmänna ordningen på territorialvattnet störs samt brott som gäller olaga narkotikahandel. Vidare kan fartygets kapten eller landets konsul begära handräckning av myndigheterna. Ett brott som har förövats på finskt territorialvatten ombord på ett fartyg under främmande flagg är alltså underkastad finsk straffrätt, men möjligheterna att tillämpa den är begränsade.

Främmande staters örlogsfartyg är inte underkastade kuststatens straffrättsliga stadganden. Brott som förövats ombord på dem kan inte behandlas i finsk domstol utan samtycke av fartygets hemstat. Åsikterna om tillämpningsområdet då det gäller främmande staters officiella fartyg varierar. Då ett sådant fartyg befinner sig på en annan stats territorialvatten lyder den enbart under flaggstatens jurisdiktion. Då fartyget befinner sig på en främmande stats inre territorialvatten eller i hamn, kan flaggstatens och kuststatens straffrättsliga stadgandens tillämpningsområde överlappa varandra. Kuststaten kan frivilligt avstå från att utnyttja sin domsmakt, men de folkrättsliga normerna förpliktar inte därtill.

I syfte att främja internationell flygtrafik har man begränsat den stats domsmakt, på vars område eller i vars luftrum ett luftfartyg befinner sig. Konventionen om brott och vissa andra handlingar, begångna ombord på luftfartyg (FördrS 22/71) fastställer att den stat där luftfartyget är registrerat i regel har domsmakt med avseende på de brott som begås ombord på luftfartyget. Ingen annan stat är behörig i detta avseende, om inte brottet påverkar dess territorium, riktar sig mot dess säkerhet eller innebär ett brott mot

luftfartsstadgandena. En stat får likaså utöva sin domsmakt om gärningsmannen eller brottsobjektet är en medborgare i ifrågavarande stat eller varaktigt bosatt där. En annan stats än registerstatens domsmakt kan även basera sig på förpliktelser i en internationell konvention.

Staterna kan även komma överens om en straffrättslig immunitet för en enskild person. Ett sådant förfarande har omfattats i konventionen om överförande av dömda personer (FördrS 13/87). Enligt konventionen kan till Finland framställas en begäran om att en person som transporteras från domstolsstaten till verkställighetsstaten inte skall ställas under åtal för ett brott som har begåtts innan han avlägsnade sig från domstolsstaten.

I paragrafens andra mening bestäms det att tillämpningsområdet för finsk straffrätt skall begränsas också i enlighet med internationell sedvanerätt. Sedvanerätten förutsätts vara allmän erkänd.

I enlighet med internationell praxis är ett statsöverhuvud inte under besök i en främmande stat underställd besöksstatens straffrättsliga jurisdiktion. Detta privilegium gäller även vissa andra högt uppsatta personer såsom en främmande stats statsminister, utrikesminister och eventuellt även andra ministrar samt personer med motsvarande ställning. Ett statsöverhuvuds följe och familjemedlemmar anses ha motsvarande ställning osm denne. Ett statsöverhuvuds straffrättsliga immunitet förutsätter inte att han avlägger ett officiellt besök, utan immuniteten omfattar även hans privata resor.

En främmande stats truppstyrkor har ansetts stå utanför vistelsestatens straffrättsliga stadganden. Innehållet och omfattningen av denna undantagsställning har inte fastställts närmare. Den har inte begränsats enbart till militärer utan gäller även andra som med stöd av ett avtal tjänstgör inom en trupp.

1.2. Lag om ändring av 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan

Enligt 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan (270/60), dvs. den s.k. nordiska utlämningslagen, får en finsk medborgare inte utlämnas till ett annat nordiskt land bl.a. för ett brott som har begåtts ombord på ett finskt fartyg, medan det befunnit sig på öpp-

na havet, eller ombord på ett finskt luftfartyg. Den omständigheten att ett brott har förövats ombord på ett finskt fartyg utgör alltså ett hinder för utlämning endast om fartyget vid gärningstidpunkten har befunnit sig på öppna havet, medan däremot utlämning på grund av ett brott som förövats ombord på ett finskt luftfartyg är förbjudet oavsett var luftfartyget är beläget.

I förslaget till 1 kap. 2 § strafflagen har finska fartyg och luftfartyg till fullo jämsätts. Konsekvensen kräver att så är fallet även i utlämningslagstiftningen. Då motsvarande undantag emellertid inte har gjorts i de övriga nordiska ländernas lagstiftning, föreslås det att den nordiska utlämningslagen ändras så att undantagsstadgandet om fartyg och luftfartyg slopas. Efter revideringen av 1 kap. strafflagen behövs detta undantag inte längre. Sedan slutet av momentet upphävs är utlämning av en finsk medborgare till ett annat nordiskt land förbjudet endast i fråga om politiska brott och i Finland förövade brott. Dessa förbud grundar sig på allmänt iakttagna principer inom utlämningsrätten och motsvarande förbud gäller även i de andra nordiska länderna.

2. Närmare stadganden och bestämmelser

Enligt propositionen skall närmare stadganden om tillämpningen av 1 kap 7 § strafflagen utfärdas genom förordning. Ett utkast till förordning om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen ingår som bilaga 2 till denna proposition.

3. Ikraftträdande

I lagförslaget har inte intagits något stadgande om tillämpning av gammal och ny lag under övergångsperioden, utan dessa frågor är avsedda att lösas med stöd av 3 § förordningen om införande av strafflagen och således enligt principen om den lindrigare lagen. Enligt paragrafen tillämpas på ett brott den lag som gällde när brottet begicks. Om vid tiden för domen gäller en annan lag än den som gällde vid tiden för gärningen, skall dock den nya lagen tillämpas såvida den leder till ett lindrigare slutresultat. Enligt propositionen är strafflagens tillämpningsområde i de flesta fall snävare än enligt gäl-

lande lag. Den nya lagen är därför i regel mildare från den åtalades synpunkt och den skall i allmänhet tillämpas också på brott som begåtts när den gamla lagen gällde. När t.ex. dubbel straffbarhet krävs enligt den nya lagen men inte enligt den lag som nu är gällande, får för ett brott som begåtts när den gamla lagen gällde inte dömas till straff om gärningen inte är straffbar också enligt lagen på gärningsorten.

Enligt processrättsliga principer tillämpas vid rättegång alltid de regler som gäller vid tidpunkten för rättegångsförfarandet. Efter denna princip har i 14 § 1 mom. förordningen om införande av strafflagen stadgats att allmän åklagares åtalsrätt bestäms enligt den lag som gäller när åtal väcks. Stadgandet kan tillämpas också på de föreslagna 12 och 13 §§ i 1 kap. strafflagen, där behovet av justitiekanslerns åtalsförordnande har reglerats på ett sätt som i vissa punkter avviker från det nuvarande. Behovet av justitiekanslerns åtalsförordnande avgörs därmed enligt den nya lagen, oberoende av den gamla lagen.

I 14 § 2 mom. förordningen om införande av strafflagen förbjuds retroaktiv utvidgning av allmänna åklagarens åtalsrätt i sådana fall där ett brott som tidigare var ett målsägandebrott dock enligt ny lag hör under allmänt åtal. De förändringar i åtalsrätten som föreslås i denna proposition är dock inte av den karaktär som avses i nämnda moment. Frågan om det för väckande av åtal för ett visst brott krävs justitiekanslerns åtalsförordnande är en fråga om behörighet som gäller åklagarväsendet internt och en förändring i detta hänseende kan inte anses som retroaktiv lagstiftning. Gärningsmannens eller offrets rättigheter påverkas inte heller retroaktivt av att den nya lagen i motsats till den gamla förutsätter justitiekanslerns åtalsförordnande, eller att ett dylikt förordnande inte längre krävs enligt den nya lagen.

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

4. Lagstiftningsordning

Nordiska utlämningslagen har stiftats i den ordning som gäller för stiftande av grundlag, eftersom den innebär en möjlighet att utlämna även finska medborgare från

Finland. Ändringen utökar denna möjlighet, varför den lag som ingår i lagförslag 2. bör stiftas i den ordning som gäller för grundlag.

Med stöd av vad som anføres ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 1 kap. strafflagen, jämte ändringar, som följer:

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt

1 §

Brott som har begåtts i Finland

På brott som har begåtts i Finland tillämpas finsk lag.

2 §

Brott som har anknytning till finska fartyg

På brott som har begåtts ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg tillämpas finsk lag, om brottet har begåtts

1) när fartyget befann sig på öppna havet eller inom ett område som inte tillhör någon stat eller när luftfartyget befann sig inom eller ovanför ett sådant område, eller

2) när fartyget befann sig inom en främmande stats område, eller när luftfartyget befann sig inom eller ovanför ett sådant område, och brottet har förövats av fartygets befälhavare eller en medlem av besättningen eller en passagerare eller någon som annars har medföljt fartyget.

Finsk lag tillämpas även på brott som befälhavaren för eller en medlem av besättningen ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg förövat utanför Finland, om gärningsmannen genom sin gärning brutit mot en särskild skyldighet som enligt lag åvilar honom i egenskap av befälhavare eller medlem av besättningen.

3 §

Brott som riktar sig mot Finland

På brott som har förövats utanför Finland och som riktar sig mot Finland tillämpas finsk lag.

Ett brott anses rikta sig mot Finland

1) om det är ett lands- eller högförräde-
ribrott,

2) om gärningen på något annat sätt allvarligt kränkt Finlands statliga, militära eller ekonomiska rättigheter eller intressen, eller

3) om det riktar sig mot en finsk myndighet.

4 §

Tjänstebrott och militära brott

På brott som nämns i 40 kap. och som har begåtts utanför Finland av en person som avses i 2 kap. 12 § tillämpas finsk lag.

Finsk lag tillämpas likaså på brott som nämns i 45 kap. och som har förövats utanför Finland av en person som det nämnda kapitlet skall tillämpas på.

5 §

Brott som riktar sig mot finska medborgare

På brott som har begåtts utanför Finland och som riktar sig mot en finsk medborgare, ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning tillämpas finsk lag, om på gärningen enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader.

6 §

Brott som har begåtts av finsk medborgare

På brott som en finsk medborgare har begått utanför Finland tillämpas finsk lag. Har

brottet förövats inom ett område som inte tillhör någon stat, är en förutsättning för straffbarheten att på brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader.

Som finsk medborgare anses den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är finsk medborgare.

Med finsk medborgare jämställs

1) den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är varaktigt bosatt i Finland, samt

2) den som påträffas i Finland och som när rättegången inleds är medborgare eller varaktigt bosatt i Danmark, Island, Norge eller Sverige.

7 §

Internationella brott

På brott som begås utanför Finland och vars straffbarhet oberoende av lagen på gärningsorten grundar sig på en internationell överenskommelse som är förpliktande för Finland (*internationellt brott*), tillämpas finsk lag. Närmare stadganden om tillämpningen av denna paragraf utfärdas genom förordning.

8 §

Annat brott som har begås utanför Finland

På brott som har begåtts utanför Finland och på vilket enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader tillämpas finsk lag, om den stat inom vars område brottet har förövats har begärt att åtal för brottet skall väckas vid finsk domstol eller som med anledning av brottet har framställt begäran om att gärningsmannen skall utlämnas men begäran har avslagits.

9 §

Juridiska personers straffansvar

Skall på ett brott enligt detta kapitel tillämpas finsk lag, bestäms även juridiska personers straffansvar enligt finsk lag.

10 §

Gärningsorten

Ett brott anses vara begånget såväl där

den brottsliga handlingen företogs som där den rekvisitsenliga följden av brottet framträdde. Ett underlåtenhetsbrott anses vara begånget såväl där gärningsmannen borde ha handlat som där den rekvisitsenliga följden av brottet framträdde.

Om brottet stannade vid försök, anses det vara begånget även där den rekvisitsenliga följden antingen sannolikt eller enligt gärningsmannens uppfattning skulle ha framträtt om brottet skulle ha fullbordats.

En anstiftares och en medhjälparens brott anses vara begånget både på den ort där delaktighetsgärningen utfördes och på den ort där gärningsmannens brott anses vara begånget.

Om gärningsorten inte med säkerhet kan fastställas, men det finns grundad anledning att anta att brottet har begåtts inom finskt område, skall det anses vara begånget i Finland.

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

När ett brott har begåtts inom en främmande stats område kan finsk lag tillämpas med stöd av 5, 6 och 8 §§ endast om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten. För brottet får härvid inte i Finland dömas ut en påföljd som är strängare än den som stadgas för brottet enligt lagen på gärningsorten.

12 §

Justitiekanslerns åtalsförordnande

Brottmål får inte behandlas i Finland utan justitiekanslerns förordnande,

1) om brottet har begåtts utanför Finland, eller

2) om en utlänning har begått ett brott ombord på ett utländskt fartyg då det befunnit sig på Finlands territorialvatten, eller ombord på ett utländskt luftfartyg då det befunnit sig i Finlands luftrum, och brottet inte riktat sig mot Finland, en finsk medborgare, en i Finland varaktigt bosatt utlänning eller ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person.

Justitiekanslerns förordnande behövs dock inte,

1) om gärningsmannen är finsk medborgare eller en person som enligt 6 § jämställs

med finska medborgare och brottet har riktat sig mot Finland, en finsk medborgare, en i Finland varaktigt bosatt utlänning eller ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person,

2) om brottet har begåtts i Danmark, Island, Norge eller Sverige och allmänna åklagaren på gärningsorten har framställt en begäran om att brottet skall behandlas vid en finsk domstol,

3) om brottet har begåtts ombord på ett finskt fartyg då det befunnit sig på öppna havet eller inom ett område som inte tillhör någon stat eller ombord på ett finskt luftfartyg då det befunnit sig inom ett sådant område eller ovanför det,

4) om brottet har begåtts ombord på ett fartyg eller luftfartyg medan det befunnit sig i reguljär trafik mellan orter i Finland eller mellan en ort i Finland och någon ort i Danmark, Island, Norge eller Sverige,

5) om brottet skall behandlas som ett brottmål som avses i militära rättegångslagen (326/83), eller

6) om det enligt lag är republikens president eller riksdagen som bestämmer om väckande av åtal.

13 §

Utländsk dom

För utanför Finland begångna gärningar får åtal inte väckas i Finland, om angående gärningen redan har givits en lagakraftvunnen dom i den stat där gärningen begicks och

1) åtalet har förkastats,

2) den åtalade har konstaterats vara skyldig men inte dömts till straff,

3) den ådömda påföljden har verkställts eller verkställigheten pågår, eller

4) den ådömda påföljden har förfallit enligt lagen i domstolsstaten.

Oberoende av vad som stadgas i 1 mom. får justitiekanslern förordna att åtal skall väckas i Finland, om en utomlands given dom inte grundar sig på en begäran som har framförts av en finsk myndighet och

1) brottet enligt 3 § anses rikta sig mot Finland,

2) brottet är ett sådant tjänstebrott eller militärt brott som avses i 4 §,

3) brottet är ett internationellt brott som avses i 7 §, eller

4) brottet enligt 10 § anses begånget även i Finland.

Döms någon i Finland till straff för ett brott för vilket han redan helt eller delvis utstått en utomlands ådömd påföljd, skall från straffet göras ett skäligt avdrag. Om den utståndna påföljden var ett frihetsstraff, skall domstolen från straffet avräkna den tid som motsvarar frihetsberövandet. Domstolen kan även fastställa att den utståndna påföljden skall anses som en tillräcklig påföljd för brottet.

14 §

Hänvisningsstadgande

Om utlämning för brott och om annan internationell rättshjälp samt om immunitet i vissa fall för de personer som deltar i en rättegång eller förundersökning stadgas särskilt.

15 §

För Finland förpliktande internationella överenskommelser och folkrättslig praxis

Om en internationell överenskommelse som är förpliktande för Finland i något fall begränsar tillämpningsområdet för finsk straffrätt utöver vad som stadgas i detta kapitel, skall begränsningen följas så som avtalats. Utan hinder av detta kapitel skall dessutom iaktas de begränsningar av tillämpningsområdet för finsk lag som följer av allmänt erkända folkrättsliga regler.

Denna lag träder i kraft den
199 .

2.

Lag

om ändring av 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar,

ändras 2 § 1 mom. lagen den 3 juni 1970 om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan (270/70), sådant det lyder i lag av den 30 april 1987 (466/87), som följer:

2 §

En finsk medborgare får inte utlämnas för ett politiskt brott eller för ett brott som har begåtts i Finland. Denna lag träder i kraft den 199 .

— — — — —

Helsingfors den 15 februari 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Justitieminister *Kari Häkämies*

1.

Lag**om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras 1 kap. strafflagen, sådant det lyder ändrat genom lag den 20 juni 1963 (320/63)
 jämte senare ändringar, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.

1 kap.

Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt**Om tillämpningsområdet för finsk straffrätt**

1 §

1 §

Enligt finsk lag dömes den, som begått
 brott i Finland.

På brott som har begåtts i Finland tilläm-
 pas finsk lag.

2 §

Finsk medborgare och i Finland varaktigt
 bosatt utlänning dömas enligt finsk lag även
 för brott, som han förövat utom Finland.

(Se 6 §)

3 §

Utlänning, som icke är varaktigt bosatt i
 Finland, dömes enligt finsk lag för brott,
 som han utom Finland begått å finskt fartyg
 eller luftfartyg eller som riktat sig mot Fin-
 land, finsk medborgare eller finsk samman-
 slutning, *inrättning* eller stiftelse eller mot
 utlänning, som är varaktigt bosatt i Finland,
ävensom för annan utom Finland begången
brotslig gärning, försåvitt densamma är
straffbar jämväl enligt lagen på gärningsor-
ten eller såframt gärningen begåtts inom om-
 råde, där icke någon stats lag gäller.

Utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat
 kan utlänning dömas enligt finsk lag även,
 när hans brott icke är straffbart enligt lagen
 på gärningsorten, om brottet är:

2 §

Brott som har anknytning till finska fartyg

På brott som har begåtts ombord på ett
 finskt fartyg eller luftfartyg tillämpas finsk
 lag, om brottet har begåtts

1) när fartyget befann sig på öppna havet
 eller inom ett område som inte tillhör någon
 stat eller när luftfartyget befann sig inom
 eller ovanför ett sådant område, eller

2) när fartyget befann sig inom en främ-
 mande stats område, eller när luftfartyget
 befann sig inom eller ovanför ett sådant om-
 råde, och brottet har förövats av fartygets
 befälhavare eller en medlem av besättningen
 eller en passagerare eller någon som annars
 har medföljt fartyget.

Finsk lag tillämpas även på brott som be-
 fälhavaren för eller en medlem av besätt-

1) krigsförbrytelse, kränkning av mänskliga rättigheter, folkmord eller stämpling till folkmord,

2) *koppleri*,

2 a) misshandel, grov misshandel, försök till misshandel eller grov misshandel eller något annat brott som definieras som tortyr i Förenta Nationernas konvention av den 10 december 1984 mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning,

3) brott som avses i 25 kap. 1 a eller 9 a §,

4) kapning av luftfartyg, olagligt besittningstagande av luftfartyg, luftfartssabotage eller störande av luftfart eller

5) penningförfalskningsbrott, förberedelse till penningförfalskning eller användning av falska pengar.

ningen ombord på ett finskt fartyg eller luftfartyg förövat utanför Finland, om gärningsmannen genom sin gärning brutit mot en särskild skyldighet som enligt lag åvilar honom i egenskap av befälhavare eller medlem av besättningen.

(Se även 3, 5, 7 och 8 §)

(Se 3 § 1 mom.)

3 §

Brott som riktar sig mot Finland

På brott som har förövats utanför Finland och som riktar sig mot Finland tillämpas finsk lag.

Ett brott anses rikta sig mot Finland

1) om det är ett lands- eller högförrädesbrott,

2) om gärningen på något annat sätt allvarligt kränkt Finlands statliga, militära eller ekonomiska rättigheter eller intressen, eller

3) om det riktar sig mot en finsk myndighet.

4 §

Tjänstebrott och militära brott

På brott som nämns i 40 kap. och som har begåtts utanför Finland av en person som avses i 2 kap. 12 § tillämpas finsk lag.

Finsk lag tillämpas likaså på brott som nämns i 45 kap. och som har förövats utanför Finland av en person som det nämnda kapitlet skall tillämpas på.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

5 §

Brott som riktar sig mot finska medborgare

(Se 3 § 1 mom.)

På brott som har begåtts utanför Finland och som riktar sig mot en finsk medborgare, ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning tillämpas finsk lag, om på gärningen enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader.

6 §

Brott som har begåtts av finsk medborgare

(Se 2 §)

På brott som en finsk medborgare har begått utanför Finland tillämpas finsk lag. Har brottet förövats inom ett område som inte tillhör någon stat, är en förutsättning för straffbarheten att på brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader.

Som finsk medborgare anses den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är finsk medborgare.

Med finsk medborgare jämställs

1) den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är varaktigt bosatt i Finland, samt

2) den som påträffas i Finland och som när rättegången inleds är medborgare eller varaktigt bosatt i Danmark, Island, Norge eller Sverige.

7 §

Internationella brott

(Se 3 § 2 mom.)

På brott som begås utanför Finland och vars straffbarhet oberoende av lagen på gärningsorten grundar sig på en internationell överenskommelse som är förpliktande för Finland (*internationellt brott*), tillämpas finsk lag. Närmare stadganden om tillämpningen av detta stadgande utfärdas genom förordning.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

(Se 3 § 1 mom.)

Brott anses begånget såväl där den brottsliga handlingen företogs som där följden av brottet inträffade, eller, vid försök, där följden av det fullbordade brottet skulle hava inträffat.

4 §

8 §

Annat brott som begås utomlands

På brott som har begåtts utanför Finland och på vilket enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader tillämpas finsk lag, om den stat inom vars område brottet har förövats har begärt att åtal för brottet skall väckas vid finsk domstol eller med anledning av brottet har framställt begäran om att gärningsmannen skall utlämnas men begäran avslagits.

9 §

Juridiska personers straffansvar

Skall på ett brott enligt detta kapitel tillämpas finsk lag, bestäms även juridiska personers straffansvar enligt finsk lag.

10 §

Gärningsorten

Ett brott anses vara begånget såväl där den brottsliga handlingen företogs som där den rekvisitsenliga följden av brottet framträdde. Ett underlåtenhetsbrott anses vara begånget såväl där gärningsmannen borde ha handlat som där den rekvisitsenliga följden av brottet framträdde.

Om brottet stannade vid försök, anses det vara begånget även där den rekvisitsenliga följden antingen sannolikt eller enligt gärningsmannens uppfattning skulle ha framträtt om brottet fullbordats.

En anstiftares och medhjälparens brott anses vara begånget både på den ort där delaktighetsgärningen utfördes och på den ort där gärningsmannens brott anses vara begånget.

Om gärningsorten inte med säkerhet kan fastställas, men det finns grundad anledning att anta att brottet begåtts inom finskt område, skall det anses vara begånget i Finland.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

(Se 3 §)

Med anledning av brott, som utlänning förövat å utländskt fartyg, då det befinner sig på finskt territorialhav, eller å utländskt luftfartyg, då det befinner sig ovanför finskt territorium, och som icke är riktat mot Finland, finsk medborgare eller finsk sammanlutning, inrättning eller stiftelse, må åtal ej väckas, med mindre justitiekanslern förordnat därom.

5 §

11 §

Kravet på dubbel straffbarhet

När ett brott har begåtts inom en främmande stats område kan finsk lag tillämpas med stöd av 5, 6 och 8 §§ endast om gärningen är straffbar också enligt lagen på gärningsorten. För brottet får härvid inte i Finland dömas ut en påföljd som är strängare än den som stadgas för brottet enligt lagen på gärningsorten.

12 §

Justitiekanslerns åtalsförordnande

Brottmål får inte behandlas i Finland utan justitiekanslerns förordnande,

1) om brottet har begåtts utanför Finland, eller

2) om en utlänning har begått ett brott ombord på ett utländskt fartyg då det befunnit sig på Finlands territorialvatten, eller ombord på ett utländskt luftfartyg då det befunnit sig i Finlands luftrum, och brottet inte riktat sig mot Finland, en finsk medborgare, en i Finland varaktigt bosatt utlänning eller ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person.

Justitiekanslerns förordnande behövs dock inte,

1) om gärningsmannen är finsk medborgare eller en person som enligt 6 § jämställs med finska medborgare och brottet har riktat sig mot Finland, en finsk medborgare, en i Finland varaktigt bosatt utlänning eller ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person,

2) om brottet har begåtts i Danmark, Island, Norge eller Sverige och allmänna åklagaren på gärningsorten har framställt en begäran om att brottet skall behandlas vid en finsk domstol,

3) om brottet har begåtts ombord på ett finskt fartyg då det befunnit sig på öppna havet eller inom ett område som inte tillhör någon stat eller ombord på ett finskt luftfartyg då det befunnit sig inom ett sådant område eller ovanför det,

4) om brottet har begåtts ombord på ett

Gällande lydelse

6 §

För brott, som förövats utom Finland, må åtal icke heller väckas, med mindre justitiekanslern förordnat om åtal. Justitiekanslerns åtalsförordnande erfordras dock icke,

1) om brottet förövats å finskt fartyg eller luftfartyg *av någon, som tillhör fartygets eller luftfartygets besättning eller är passage-rare ombord å fartyget eller eljest följt med på resan*;

2) om brottet förövats av finsk medborgare och det riktat sig mot Finland, finsk medborgare eller finsk sammanslutning, inrättning eller stiftelse; eller

3) om brottet förövats i Danmark, Island, Norge eller Sverige, *och brottet även enligt lagen på gärningsorten är straffbart* och vederbörande allmän åklagare i det land, där gärningen begåtts, gjort anmälan om brottet för väckande av åtal.

Justitiekanslerns åtalsförordnande krävs ej heller i mål som skall handläggas i enlighet med militära rättegångslagen (326/83).

7 §

Utan åtalsförordnande av justitiekanslern må åtal icke väckas mot någon för gärning, för vilken han helt eller delvis utstått av främmande stats domstol honom ådömt straff. Väckes åtal och dömes för brottet till straff skall, enligt prövning, det undergånga straffet avräknas från det här ådömda straffet eller gälla såsom fullt straff för handlingen.

Ej heller må åtal väckas för gärning, över vilken dom givits av dansk, isländsk, norsk eller svensk domstol, med mindre justitiekanslern förordnat om åtal.

Föreslagen lydelse

fartyg eller luftfartyg medan det befunnit sig i reguljär trafik mellan orter i Finland eller mellan en ort i Finland och någon ort i Danmark, Island, Norge eller Sverige,

5) om brottet skall behandlas som ett brottmål som avses i militära rättegångslagen (326/83), eller

6) om det enligt lag är republikens president eller riksdagen som bestämmer om väckande av åtal.

(Se 12 §)

13 §

Utländsk dom

För utanför Finland begångna gärningar får åtal inte väckas i Finland, om angående gärningen redan har givits en lagakraftvunnen dom i den stat där gärningen begicks och

1) åtalet har förkastats,

2) den åtalade har konstaterats vara skyldig men inte dömts till straff,

3) den ådömda påföljden har verkställts eller verkställigheten pågår, eller

4) den ådömda påföljden har förfallit enligt lagen i domstolsstaten.

Oberoende av vad som stadgas i 1 mom. får justitiekanslern förordna att åtal skall

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

väckas i Finland, om en utomlands given dom inte grundar sig på en begäran som har framförts av en finsk myndighet och

1) brottet enligt 3 § anses rikta sig mot Finland,

2) brottet är ett sådant tjänstebrott eller militärt brott som avses i 4 §,

3) brottet är ett internationellt brott som avses i 7 §, eller

4) brottet enligt 10 § anses begånget även i Finland.

Döms någon i Finland till straff för ett brott för vilket han redan helt eller delvis utstått en utomlands ådömd påföljd, skall från straffet göras ett skäligt avdrag. Om den utståndna påföljden var ett frihetsstraff, skall domstolen från straffet avräkna den tid som motsvarar frihetsberövandet. Domstolen kan även fastställa att den utståndna påföljden skall anses som en tillräcklig påföljd för brottet.

8 §

Är i lag särskilt stadgat, att åtal för brott ej må väckas, försåvitt ej republikens president eller riksdagen förordnar därom, skola stadgandena i detta kapitel 5—7 § icke äga tillämpning.

(Se 12 §)

9 §

Utan hinder av vad i detta kapitel är stadgat, skola de inskränkningar i finsk lags tillämpningsområde, som föranledas av allmänt erkänd internationellträttslig rättstillämpning lända till efterrättelse.

(Se 15 §)

Har med främmande stat för vissa fall avtalats annat än i detta kapitel sägs, skola dessa undantag iakttagas i enlighet med vad om dem i lag särskilt stadgas.

10 §

14 §

Hänvisningsstadgande

Om utlämning för brott är särskilt stadgat.

Om utlämning för brott och om annan internationell rättshjälp samt om immunitet i vissa fall för de personer som deltar i en rättegång eller förundersökning stadgas särskilt.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

15 §

För Finland förpliktande internationella överenskommelser och folkrättslig praxis

(Se 9 §)

Om en internationell överenskommelse som är förpliktande för Finland i något fall begränsar tillämpningsområdet för finsk straffrätt utöver vad som stadgas i detta kapitel, skall begränsningen följas så som avtalats. Utan hinder av detta kapitel skall dessutom iaktas de begränsningar av tillämpningsområdet för finsk lag som följer av allmänt erkända folkrättsliga regler.

Denna lag träder i kraft den
199

2.

Lag

om ändring av 2 § lagen om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan

I enlighet med riksdagens beslut, tillkommet på det sätt som 67 § riksdagsordningen stadgar,

ändras 2 § 1 mom. lagen den 3 juni 1970 om utlämning för brott Finland och de övriga nordiska länderna emellan (270/70), sådant det lyder i lag av den 30 april 1987 (466/87), som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

En finsk medborgare får inte utlämnas för ett politiskt brott, ej heller för ett brott som begåtts inom Finland *eller på finskt fartyg, medan det befunnit sig på öppna havet, eller på finskt luftfartyg.*

2 §

En finsk medborgare får inte utlämnas för ett politiskt brott eller för ett brott som har begåtts i Finland.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Förordning

om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen

På föredragning av justitieministern stadgas:

1 §

Vid tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen är följande brott internationella brott:

1) penningförfalskning, förberedelse till penningförfalskning eller användning av falska pengar enligt konventionen för bekämpande av penningförfalskning (FördrS 47/36);

2) krigsföringsbrott, kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden, grovt krigsföringsbrott, grov kränkning av mänskliga rättigheter under undantagsförhållanden och andra straffbara gärningar, som bör anses som svåra överträdelser enligt Genève-konventionerna av den 12 augusti 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, krigsfångars behandling samt skydd för civilpersoner under krigstid (FördrS 8/55) samt enligt det första tilläggsprotokollet rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter (82/80);

3) folkmord och förberedelse till folkmord enligt konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (5/60);

4) narkotikabrott, grovt narkotikabrott, förberedelse till narkotikabrott, befordring av narkotikabrott och häleri enligt 1961 års allmänna narkotikakonvention (43/65), enligt protokollet rörande ändringar i 1961 års allmänna narkotikakonvention (42/75), enligt konventionen angående psykotropiska ämnen (60/76) och enligt Förenta Nationernas konvention mot olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (44/94);

5) kapning av fartyg eller annan straffbar gärning, i vilken gärningsmannen olagligen med våld eller hot om våld tar i sin besittning eller övervakning ett luftfartyg, enligt konventionen om förhindrande av olagligt besittningstagande av luftfartyg (62/71);

6) trafiksabotage, grovt sabotage, förbere-

delse av allmänfarligt brott eller annan straffbar gärning, som bör anses vara brott enligt konvention om förebyggande av olagliga handlingar mot säkerheten inom den civila luftfarten (56/73);

7) uppsåtligt begånget mord, människorov eller annat angrepp mot sådan persons kroppsliga integritet eller personliga frihet, som åtnjuter internationellt skydd eller våldsam angrepp mot sådan persons tjänstelokaler, privata bostad eller fortskaffningsmedel eller hot att företaga sådant angrepp enligt konventionen om förebyggande och bestraffning av brott mot personer, som åtnjuter internationellt skydd, bland dem diplomatiska representanter (63/78);

8) tagande av gisslan eller annat frihetsberövande, som avses i den internationella konventionen mot tagande av gisslan (38/83);

9) tortyr för att erhålla bekännelse, misshandel, grov misshandel eller annan straffbar gärning, som bör anses vara brott enligt konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (60/89);

10) kärnladdningsbrott, äventyrande av andras hälsa, straffbar användning av kärnenergi eller annan straffbar gärning mot eller med hjälp av kärnenergi, som bör anses vara brott enligt konvention om fysiskt skydd av kärnämne (72/89);

11) frihetsberövande, grovt frihetsberövande, människorov, sabotage, vållande av fara eller annan straffbar gärning, som bör anses vara brott enligt den europeiska konventionen om bekämpande av terrorism (16/90).

Som internationellt brott anses också straffbart försök till eller straffbar delaktighet i sådant brott, som avses i 1 momentet.

2 §

Denna förordning träder i kraft den 199 .

